

LEER/WERK

WOW

WOW

bekijk de video

ZU
YD

Een publicatie van
Nurhan Abujidi &
Maurice Hermans

ZUYD lectoraat Smart
Urban Redesign

**“Een integrale
praktijkmethode
voor toeleiding
van statushouders
naar de
arbeidsmarkt”**

In deze krant noemen we deze groep statushouders 'WOOW-deelnemers'.

**“... die grote
uitdagingen zie
ik terugkomen in
WOOW.
Het gaat niet om
de afzonderlijke
interventies, maar
om de optelsom.
Die gaat een grotere
impact hebben”**

Martin de Beer, wethouder Economie en Arbeidsmarkt, Gemeente Heerlen

INTERVIEW

4 Nouran Ahmed-Serag & Herwin Sap

Maurice Hermans interviewde Nouran Ahmed-Serag en Herwin Sap op 25 januari 2023, bij ZUYD Hogeschool in Heerlen.

NOURAN AHMED-SERAG

Nouran Ahmed-Serag is project-leider, senior-adviseur en onderzoeker Diversiteit & Inclusie, docent Arabische taal en interculturele communicatie, mentor en vertrouwenspersoon voor internationale studenten aan ZUYD Hogeschool en Universiteiten in Nederland. Daarnaast is ze sociaal onder-nemer en eigenaar van New Insights Consulting.

Haar motto: Als mensen openstaan voor elkaar, is alles bereikbaar!

HERWIN SAP

Herwin Sap is in 1998 als architect afgestudeerd aan de TU Eindhoven. Daarna werkte hij voor diverse architectenbureaus, als zelfstandig architect en als docent-onderzoeker aan de TU Eindhoven (stedenbouwkundig ontwerpen). Sinds 2004 is Herwin verbonden aan ZUYD Hogeschool. Daar werkt hij als docent, minor-coördinator en afstudeercoördinator bij de Academie Built Environment, en als onderzoeker bij het lectoraat Smart Urban Redesign (SURD) van lector Nurhan Abujidi.

Herwin: Als docent bij de opleiding Built Environment en onderzoeker bij het lectoraat Smart Urban Redesign van Nurhan Abudjibi, heb ik samen met Nurhan en Nouran aan de wieg gestaan van het WOOW-leerwerktraject. Voor mij bood WOOW een mogelijkheid vakgenoten – want zo zien wij de deelnemers – te helpen aansluiting te vinden bij de Nederlandse arbeidsmarkt. Uitgaand van hun eigen kennis en ervaring was het doel een bijdrage te leveren aan de ontwikkeling van de regio en Heerlen in het bijzonder. Het andere doel is de deelnemers in staat te stellen hun kennis en ervaring in te passen en aan te vullen naar de Nederlandse situatie.

Nouran: Ik was verantwoordelijk voor integratie binnen WOOW en voor mij staat dit voor een heel nieuw concept van integratie, dat dieper gaat dan de reguliere programma's. Iedereen kan meedoen, niemand wordt gediscrimineerd op leeftijd, gender of woonplaats. Wat ik bijzonder aan WOOW vind, is dat integratie niet alleen bij de deelnemers plaatsvindt, maar ook bij bedrijven en binnen het onderwijs. Zij leren ontzettend veel van het samenwerken met statushouders.

Wat betekent WOOW voor de werkgever?

Nouran: Veel werkgevers in de bouw- en technieksector zitten te springen om goed opgeleid personeel. Dus er is een wil om

samen te werken en te zorgen dat statushouders goed hun weg vinden. Voor de bedrijven was het belangrijk dat ZUYD Hogeschool hen ondersteunde bij het open zetten van deuren voor hoogopgeleide statushouders. Een bedrijf kan veel maar niet alles, ondersteuning vanuit de overheid is helaas beperkt en daarom was begeleiding van ZUYD op de juiste momenten noodzakelijk

ZUYD als een soort intermediair?

Nouran: Ja, als ondersteuner.

Herwin: Ook om de statushouders op de juiste wijze binnen de bedrijven te introduceren. Op het moment dat hun stage start, hebben wij al een half jaar met de statushouders samengewerkt. Er is al van alles met elkaar gedaan en ik denk dat het bedrijven vertrouwen en mogelijkheden geeft, als je hen dit kunt meegeven.

Nouran: Wanneer een bedrijf ergens tegenaan loopt, qua communicatie of bij een gebrek aan kennis, kan het bij ons terecht. Dat is onze rol als ondersteuner. Het geeft bedrijven een prettig gevoel dat ze er niet alleen voor staan. Soms heeft een bedrijf opleidingsbudget, maar weet het niet welke cursus op dat moment bij de statushouder past. Ik ben dan een soort vertrouwenscoach voor de bedrijven en de deelnemer. Soms schuilt het probleem in een klein hoekje, bijvoorbeeld dat een deelnemer niets zegt in vergaderingen of weinig initiatief neemt. Terwijl dat wél de

cultuur in Nederland is, mensen werken op basis van gelijkwaardigheid samen en van iedereen wordt een bepaalde mate van assertiviteit verwacht. Terwijl dat in landen als Syrië, Eritrea en Tadzjikistan, waar een aantal deelnemers vandaan komt, helemaal niet vanzelfsprekend is. Om te voorkomen dat dit tot misverstanden leidt, ga ik het gesprek aan en kijk hoe we vanuit ZUYD kunnen ondersteunen. Ik ben er trots op dat een groot deel van de deelnemers een betaalde baan heeft overgehouden aan WOOW.

Herwin: We hebben tevoren veel tijd geïnvesteerd in de gezamenlijke ontwikkeling van het programma. In allerlei gesprekken gaven mogelijke toekomstige werkgevers aan welke kennis of vaardigheden nodig zijn. Dat hebben we verwerkt in het programma.

Wat maakt WOOW bijzonder als integratieprogramma?

Nouran: Ik ben betrokken geweest bij verschillende integratieprogramma's maar WOOW is uniek in de aandacht voor de sociaal-emotionele kant. Dat klinkt wollig, maar ik bedoel ermee dat je aandacht moet hebben voor het feit dat veel van deze mensen heftige en soms zelfs dramatische ervaringen achter de rug hebben. Onder de deelnemers van WOOW waren mensen die gevangen hebben gezeten, verkracht of gemarteld zijn of 'ge-woon' van de ene op andere dag huis en haard moesten verlaten.

De verwachtingen die ze hadden van hun leven, opleiding, werk en familie, hebben ze overboord moeten gooien. Door daar als ZUYD speciale aandacht voor te hebben, dragen we bij aan psychisch herstel en functioneren mensen beter in het dagelijks leven – ook als professional. Soms zit dat in een eenvoudige kop koffie, soms is er een specialist nodig. Dat kan ook een logopedist of ergotherapeut zijn. Dit maatwerk draagt

eraan bij dat mensen vertrouwen hebben in de toekomst en regie nemen over hun leven. Ik heb dit bij andere integratieprogramma's niet gezien en ik denk werkelijk dat het bijdraagt aan het succes van WOOW.

Met succes bedoel je dat deelnemers duurzaam een plek op de Nederlandse of Limburgse arbeidsmarkt vinden?

Nouran: Meer dan 80% van de deelnemers heeft aan het WOOW-traject een baan overgehouden. Wat je vervolgens ziet, is dat deelnemers voortrekker worden in hun familie; broers of zussen volgen dan misschien. Er zijn enkele kinderen van deelnemers die nu ook bij ZUYD studeren. Plots is er in de familie een rolmodel, ze zien dat Nederland mogelijkheden biedt. Dat valt niet te onderschatten. Want in plaats van dat je een uitkering ontvangt, lever je nu een economische en financiële bijdrage aan de samenleving en krijg je het gevoel er écht bij te horen. Dit is helemaal niet vanzelfspre-

kend. Inburgering in Nederland is gestandaardiseerd en gericht op een zo snel mogelijke route naar – vaak laagopgeleid – productiewerk. Dit is prima, als het bij je past. Maar voor statushouders die in eigen land op minimaal hbo-niveau zijn opgeleid, is er weinig tot niets. WOOW maakt hier echt het verschil en het zou slim zijn als Limburg meer gebruik maakt van de kennis en ervaring die wij hebben opgedaan.

Toch was het moeilijk deelnemers te vinden.

Nouran: Via formele kanalen bereik je deze doelgroep nauwelijks. Je moet je voorstellen dat iemands herkomst na vijf jaar verblijf in Nederland in de statistieken niet meer te achterhalen is. Je moet dus heel actief zijn in je werving, en informele manieren vinden om hen te bereiken. Dat geldt zeker voor de enorme groep Oekraïense vluchtelingen die de afgelopen jaren Nederland is binnengekomen. Voor het WOOW-hbo-traject zoeken we ook een heel specifieke groep. Behalve een achtergrond op niveau is het belangrijk dat je de taal spreekt en zo nodig bereid bent te verhuizen of veel te reizen. Je moet enorm gemotiveerd zijn om deel te nemen aan WOOW.

Herwin: En zoals Nouran aangaf, het beleid in Nederland is er sterk op gericht mensen zo snel mogelijk aan een baan te helpen. Er zijn een heleboel baantjes die je eerder vindt dan een omscho-

lingstraject op hbo- of universitair niveau. Het is makkelijker om vakken te gaan vullen dan een betrekking te vinden in het vak waarvoor je bent opgeleid. Je kunt je voorstellen dat het nogal wat voeten in de aarde heeft om consulenten en gemeenten zover te krijgen dat ze echt in deze mensen investeren. Het vinden van potentiële deelnemers is één ding, die zijn er genoeg, maar instanties moeten wel meewerken om deze mensen de kans te geven hun vak op te pakken.

Is er iets dat gemeenten in hun beleid kunnen veranderen, zodat het eenvoudiger wordt deelnemers te vinden?

Nouran: Er bestaan natuurlijk allerlei integratieprogramma's, en consulenten van de gemeente hebben niet de taak een bepaald traject te promoten. Maar wat nu ontbreekt, is dat er actief matching plaatsvindt. Misschien is het een idee een netwerkplek in te richten, waar kennis wordt gedeeld en potentiële deelnemers worden gekoppeld aan passende trajecten en bedrijven. Het moet ook geen verplichting worden, deelnemers moeten op basis van heldere informatie zelf gemotiveerd zijn.

Wat is de link tussen WOOW en de herontwikkeling van Heerlen-Noord?

Herwin: WOOW werkt twee kanten op. Aan de ene kant gebruik je de kennis en creativiteit van de WOOW-deelnemers om

te werken aan vraagstukken in Heerlen-Noord. Dat kan een casus zijn zoals de herbestemming van de Saffierflat of het binnenterrein van Aurora, het kan ook een thema als energietransitie zijn of een onderdeel van de ReCycle-designweken die ZUYD jaarlijks organiseert. Andersom werken de WOOW-deelnemers in het Urban Living Lab Hoppersgraaf in Heerlen samen met Nederlandse studenten en professionals. Vaak is het hun eerste professionele ervaring in Nederland waarin ze als gelijkwaardige vakgenoot deelnemen aan een proces en ontwikkeling in een – in dit geval Heerlense – wijk. Al met al een enorm leerrijke ervaring.

Er komen allerlei ideeën uit de Urban Living Labs voor wijken als GMS (Grasbroek, Musscheming en Schandelen). Alleen, hoe moeilijk of makkelijk is het om een goed idee daadwerkelijk te realiseren? Dat kunnen we enkel samen met partners zoals de gemeente Heerlen en corporatie Wonen Limburg.

Leg eens uit hoe dat kan werken bij de Saffierflat?

Herwin: Dat is inderdaad een goed voorbeeld. De Saffierflat in de wijk GMS is in overleg met Wonen Limburg als praktijkcasus gekozen. Het is een plek waar veel zaken samenkomen, zowel bouwtechnisch als sociaal. We hebben met deelnemers verkend hoe je het gebouw zou kunnen verduurzamen.

Niet alleen energetisch, maar ook door er een interessante mix van functies in onder te brengen, zodat deze plek een sterkere betekenis krijgt voor de omgeving. Bijvoorbeeld door er grote gezinnen met statushouders onder te brengen of een aantal gemeenschappelijke voorzieningen voor de buurt te realiseren.

We hebben onder meer in de designweek veel ideeën en kennis ontwikkeld – verderop in deze krant staan enkele ontwerpen voor de Saffierflat – en die beschikbaar gesteld aan de partners. Maar projecten met een bouwcomponent vergen een lange adem. Mede door corona en andere hobbels is bij de Saffierflat uiteindelijk voor een andere richting gekozen. Toch raakt dit de kern van WOOW: integraal kijken naar een plek en van daaruit een ontwikkeling in gang zetten, waarbij je gebruik maakt van de kennis en creativiteit van de deelnemers en studenten.

Zijn bij de ReCycle-designweek alleen studenten van ZUYD betrokken?

Herwin: Nee, het gaat om studenten van allerlei partners, hogescholen, universiteiten waarmee we samenwerken, zoals de Katholieke Universiteit Leuven (KU), de Technische Universiteit Berlijn (BTU) en Breda University of Applied Sciences (BUas). Ja, dus da's een mix, ook binnen ZUYD. Behalve Built Environment-studenten zijn er ook studenten vanuit Ergothera-

pie en vanuit het sociale domein. Bij de Saffierflat werkten WOOW-deelnemers in multidisciplinaire teams. Daarin zaten behalve een architect, een constructeur en energiespecialist ook disciplines op het gebied van sociale cohesie, veiligheid en gezondheid.

Zijn niet-westerse perspectieven een verrijking voor zo'n project?

Nouran: Jazeker. Ik zie dit bijvoorbeeld in de competenties van de nieuwe professionals. Zo worden de logopedisten-in-opleiding altijd getraind om te werken met kinderen, en de ouders zijn meestal Nederlanders. Tijdens dit traject doen ze ervaring op met volwassenen die een andere achtergrond hebben. Als de therapeuten vervolgens aan de slag gaan bij een zorginstelling, zie je dat ze iets hebben aan die ervaring.

Ik zie het ook bij studenten, in de communicatie tussen en met de WOOW-deelnemers. Wat mag ik vragen en wat niet? Waar ligt de grens tussen professioneel en informeel? De interculturele en ook internationale competenties zijn enorm toegenomen bij studenten. Zij nemen dat in de toekomst mee naar werkgevers.

Kortom, een betekenisvol project.

Nouran: Een heel belangrijke succesfactor was ook de samenwerking in dit team. Die is heel belangrijk, denk ik, want je ziet bij andere trajecten de conflicten, gevoeligheden en meer eilanden. WOOW was echt een team, er was onderlinge steun wanneer dat nodig was. De rol van Nurhan als projectleider was daarin heel belangrijk. Zij begrijpt hen en durft risico's te nemen.

Herwin: Die samenwerking was wel bijzonder en ook wel iets wat moest groeien, wat er niet vanaf de eerste dag was. Maar je komt er op een gegeven moment achter dat je elkaar nodig hebt en wat je voor elkaar kunt betekenen. Je kunt je niet louter op de vakinhoud richten, als je nog niet weet wat voor achtergrond deze mensen hebben en waar ze mee worstelen. Je moet hiermee aan de slag om de kennisoverdracht en samenwerking goed te kunnen organiseren.

"Ieder jaar gaan in Duitsland honderdduizenden babyboomers met pensioen, en als er niets verandert, voorziet het ministerie van Arbeid een tekort van 7 miljoen werknemers in 2035. Het gebrek aan personeel zal ten koste gaan van de welvaart en de concurrentiepositie van de Duitse industrie. Om het tekort op te vangen wil de coalitie in Berlijn 400.000 extra werknemers per jaar uit het buitenland aantrekken"

- NRC, 16 december 2022

Resultaten, facts & figures

1. Arbeidskansen vergroten: betaalde baan & stageplaatsen
2.
  - Zuyd Hogeschool certificaat
  - Eerlijke arbeidscontract met min. salaris € 2.000, 80% heeft een (vast) contract bij een Nederlandse werkgever
3.
  - Hbo onderwijsmodules
  - Interculturele communicatietraining
4. NT2-certificaat op niveau B1 of B2 Intensieve logopedie trainingen Begeleiding gezondheid en welzijn
5. Verbetering communicatie- en persoonlijke vaardigheden en soft skills
6.
  - Ontwikkeling van beroepscompetenties
  - Aansluiting op Nederlandse werkcultuur
7.
  - Inzicht van hbo-denkniveau,
  - Realistisch beeld van de arbeidsmarkt
  - Actualisering (opleidings)kennis en (praktijk)ervaring
8.
  - Sociale integratie met aandacht voor sociaal-emotionele kant
  - Gezondere fysieke maar ook sociaal-emotionele levensstijl & thuissituatie
9.
  - Dagelijkse routine ontwikkelen
  - Inzicht in wel/niet passende gedragspatronen in werk en leven in NL
10.
  - Zinnvolle invulling van de dag
  - Structuur ontwikkelen in dagelijkse leven

11.
    - Bouwen aan de toekomst
    - Gevoel bij een groep te behoren en onderling verbonden te zijn
    - Tevredenheid, openheid
  12. Versterkt het gevoel van eigenwaarde, zelfvertrouwen en autonomie
  13. Vermindert de gevoel van de discriminatie en vervangen de negatieve met positieve ervaring in NL
  14.
    - Minder fysieke en gezondheidsklachten
    - Beter voor jezelf zorgen
  15. Rolmodel voor eigen kinderen / familie / omgeving
  16. Bereidheid constructief bij te dragen aan de Nederlandse samenleving: 'iets terug willen doen'
  17.
    - Uitbreiding sociaal netwerk
    - Verbetering sociale zekerheid
    - Gevoel van onafhankelijkheid en zelfredzaamheid
  18. Toename eigen initiatief om actief te zijn in de buurt
  19. WOOW-deelname en -diploma werken statusverhogend en geven gevoel van trots
- Een parallel Mbo-traject met ongeveer 25 kandidaten werd geleid door Praktech en VISTA; de resultaten daarvan vallen buiten scope van deze publicatie.

editie	2020 / 2021
aantal	13 deelnemers
nationaliteiten	Syrië, Eritrea, Rusland
gender	9 M (69%); 4 V (31%)
editie	2021 / 2022
aantal	10 deelnemers
nationaliteiten	Syrië, Jemen, Tadzjikistan
gender	9 M (90%); 1 V (10%)
Profielen: architectuur, constructie, bouwtechniek, installatietechniek, werktuigbouwkunde, elektrotechniek	
ZUYD-brede inzet:	
3	lectoraten:
	Sociale Integratie, Employability & Smart Urban Redesign
16	docent-onderzoekers
16	stageplaatsen
40	studenten
7	opleidingen

INTERVIEW

10 Rawda Alknj & Theo Koning

Maurice Hermans interviewde Rawda Alknj en Theo Koning op 28 februari 2023.

RAWDA ALKNJ

Ik ben Radwa Alknj, het is een moeilijke achternaam. Dit komt omdat ik afkomstig ben uit Syrië. Momenteel woon en werk ik in Nederland, mijn achtergrond is civiele techniek en constructie. Ik was deelnemer in WOOW. In dezelfde tijd heb ik een stage gelopen bij Qbuz en nu werk ik daar.

THEO KONING

Mijn naam is Theo Koning van Qbuz en ik ben Rawda's leidinggevende. Qbuz is een ingenieursbureau. Wij berekenen, tekenen en ontwerpen constructies op allerlei gebied, maar met name bedrijfsgebouwen en woningbouw.

STAGEBEDRIJF: QBUZ

Qbuz biedt als onafhankelijk ingenieursbureau toegevoegde waarde aan het bouwproces door innovatieve, realiseerbare en economische oplossingen op constructief gebied.

Rawda, hoe ben jij bij WOOW terechtgekomen?

Mijn broer heeft de link naar mij gestuurd en hij zei: is het zo of is het een grapje? Dus de eerste tijd dacht ik dat het een grapje was. En toen zei ik: oké, grapje of niet, ik ga het proberen. In de eerste email was mijn Nederlands niet zo goed, dus ik typte die mail voor Nouran in het Engels.

Ik zei tegen haar hallo, ik ben die en die en ik wil weten waar ik meer informatie over WOOW kan vinden. Zij heeft dat naar mij teruggestuurd. Ik zei toen: echt, dit is een echt project? Dus het is geen grapje van Facebook? Op Facebook vond ik zo veel nepnieuws. Maar het is echt en het eerste gesprek was met Nouran. Ik begon natuurlijk Engels met haar te spreken en daarna begonnen we Arabisch te spreken. Ik kon echt goed met haar communiceren over dit project. Maar ik woon in Winterswijk en het project was in Limburg, in Heerlen. Dus het was bijna vier uur reizen. Ik moest een beslissing nemen of ik dat wilde doen.

Bij WOOW kwam je in een groep met deelnemers uit verschillende landen. Wat gebeurde er?

Eerst angst, je hebt niet zo veel informatie. Nouran probeerde ons rustig te maken, zij zei dat er niks aan de hand was. Het is een nieuw project, een nieuwe stad, een nieuwe taal, je bent de enige vrouw in de groep. Dus ja, toen dacht ik: ik ga dat doen en ik kán

het ook. Ik heb veel vertrouwen in mijzelf, altijd. Daar ben ik heel trots op.

Theo: Ja, dat ze heel vaak zegt: komt goed.

Rawda, wat vond je het moeilijkst?

Reizen. Vier uur naar Winterswijk. Ja, elke week ging ik heen en terug. Een reisdag van vier uur was het moeilijkste. De taal is ook moeilijk, maar de docenten waren aardig en zij spraken langzaam met ons. Als ik het niet begreep, dan zei ik dat. Ik heb een mond, dus ik kan een vraag stellen.

Ik verbleef in een hostel in Heerlen, daar had ik een eigen kamer. We koken samen, we zitten samen, we doen huiswerk samen, maar met respect en grenzen. Mijn ouders vonden het moeilijk, met name het reizen in Nederland. Maar ik zei tegen hen: ik moet achter deze kans aan. Nu is mijn moeder trots dat ik een betaalde baan heb. Ook mijn broers, die zouden wel mee willen doen aan WOOW. Vaak hebben zij verhalen gehoord dat het onmogelijk is om een baan te krijgen, dat aannemers geen buitenlanders willen hebben. Toen ik deze baan kreeg, kregen mijn broers ook het vertrouwen dat het wel mogelijk is een baan te vinden.

Voelde je je veilig binnen WOOW?

Wat bedoel je met veilig? Er is een verschil voor wat veilig betekent.

In de zin dat je vertrouwen hebt in dat je kunt leren en dat je met andere studenten kunt samenwerken, dat je docenten vertrouwt. Was dat voor jou een veilige omgeving om te werken en te leren?

Als je bedoelt vertrouwen op docenten en hun kennis en wat ik ga leren, ja, ik denk ja. En veilig in de zin van hoe ga ik om met de andere studenten? Ja, we zijn in een veilig land, dus hier gaat niks gebeuren.

Was het voor jou makkelijk om aan de sluiten bij de kennis in Nederland?

Er is niet zo'n groot verschil, nee. Volgens mij zeggen andere mensen wel eens dat dat niet zo is, maar als je de basis hebt, kan je altijd bouwen. De basis heb ik geleerd in Syrië, want ik was zelf docent. En ik vind dat je jezelf altijd moet ontwikkelen, met de taal en informatie of met studeren. Toch zijn er ook verschillen. In Syrië samenwerken betekent dat iemand gaat zeggen: je gaat dat doen en dit is de deadline. Maar altijd komt die deadline op het laatst, niemand respecteert de deadline. Maar hier, deadline betekent echt deadline en afspraak is afspraak. Bij Qbuz werken we met een planning.

Theo, wat sprak jou aan bij Rawda?

Hoe ze hier binnenkwam. Dat maakte meer indruk dan haar cv, om eerlijk te zijn. Ik zag meteen een sterke, mondige jonge vrouw, zij was niet bang om iets te zeggen, zij straalde zelfvertrouwen uit. Dus ik had zoiets van: nou, daar zit iemand aan tafel. Al snel had ik de gedachte dat ze bij ons zou kunnen werken, zeker ook nadat ik had gelezen wat ze had gedaan in Syrië.

Wat betekende het voor jullie dat Rawda bij jullie kwam werken, bijvoorbeeld in de samenwerking, in een team, vooral in het begin.

Er is bij Qbuz weinig hiërarchie, iedereen is gelijk, dat geldt ook voor Rawda. We lopen naar elkaar toe als we denken dat dat nodig is, niet op afspraak. Korte lijnen. Heel Nederlands. In het begin van de stage heeft ze intensief samengewerkt met een collega die haar heeft begeleid en haar meenam in de kennis van Nederlandse normen en manier van bouwen. Dat heeft haar uiteindelijk op het benodigde niveau gebracht om zelfstandig als professional te opereren. Toen de stage afliep, vroeg ze mij op de man af of ik werk voor haar had. Zo kon ze verder werken met die collega en samen projecten voor opdrachtgevers doen. Nu de collega weg is, heeft Rawda zaken overgenomen zonder ondersteuning van die collega. Ze staat op eigen benen.

Het vraagt best iets van een bedrijf. Waarom investeren jullie in de begeleiding van statushouders?

Ik ben niet de enige die er binnen het bedrijf iets over te vertellen heeft, we zijn met z'n drieën eigenaar van deze firma. Maar ik heb me er wel hard voor gemaakt en het als kans gezien om ons team op te krikken met iemand die zo'n kennisniveau bezit. Persoonlijk heb ik affiniteit met mensen die anderstalig zijn, nieuwkomers, hoe je het ook noemen wilt. Wereldburgers, ik vind dat zij ook een kans verdienen binnen onze samenleving. En het is wederkerig, voor ons, maar het is ook voor hen een kans een toekomst op te bouwen, hier zo. Het is niet alleen hier wonen, je moet gewoon actief zijn en je dagelijkse dingen kunnen doen.

Ik ben gewoon zelf ook trots op Rawda. Ze heeft talent, maar je hebt ook mensen met talent en die krijgen die kans misschien niet. Ik vind het wel mooi dat het gelukt is zo.

NOURAN (mentor ZUYD) OVER RAWDA

Wat vaak een beetje onzichtbaar blijft, is wat de nieuwe vaste baan van Rawda betekent voor haar familie. Het beeld heerst, ook onder nieuwkomers, dat techniek een mannenwereld is. Als vrouw is het een groot succes dat zij binnen twee jaar haar staatsexamen NT2 niveau B2, ZUYD post-hbo, vaste baan

en haar rijbewijs heeft behaald. Ik zie haar als rolmodel voor vrouwen en nieuwkomers. Haar ouders ging van bang naar trots. Het stimuleert Rawda's broers misschien ook om te studeren. Het hebben van positieve ervaringen is zo belangrijk voor de omgeving. Daar werken we bij WOOW hard aan. Rawda heeft ook het beeld bijgesteld dat techniek een mannenwereld is.

Ik vroeg haar: hoe zorg je voor een gelijkwaardige positie in de groep? In het begin was dat een beetje een zorg, maar later werd ze een soort kleine zus voor de mannelijke deelnemers in de groep. Rawda ging steeds in gesprek met docenten, vechten om gelijk te krijgen. Ze heeft ook goed geluisterd naar de adviezen die we gaven, bijvoorbeeld over haar cv, dat ze wel zeven keer heeft verbeterd. Dat doorzetten is echt een sterk punt van Rawda. Soms moesten we de rem erop zetten en tegen haar zeggen: denk eerst na voordat je iets zegt. Dat jij een goede werkgever hebt gevonden, Rawda, zie ik in jouw non-verbale communicatie en in jouw mening. Ik zie het echt overal: hoe jij rustiger, gelukkiger bent geworden. En dat geeft ons allemaal als WOOW-team veel energie om verder te gaan. Het is belangrijk dat nieuwkomers zich veilig voelen, ook tussen mensen. Daarom wil ik Theo en Qbuz bedanken voor de kans die zij aan Rawda als mens en als professional hebben geboden.

Rawda, ik ben supertrots op jou. het is niet omdat ik deel van WOOW ben, maar echt, ik ben heel trots en blij voor jou. Ik voel me tevreden, als mens en als professional, dat jij je thuis voelt.

Josette Poolen (docent ZUYD en begeleider) over Rawda

Wie aan de tulp denkt, denkt aan een typische Nederlandse bloem. We hebben immers de Keukenhof en het liedje: 'Tulpen uit A'dam', dit is echter niet waar. De tulpen komen oorspronkelijk uit Iran, Kazakstan en Afghanistan. Nomaden hebben de tulpenbollen in de 16e eeuw naar Nederland gebracht. Als een bloem zich verheven heeft tot een symbool van de Nederlandse cultuur dan is het wel de tulp en daarom wil ik met deze bloem afsluiten. Ik twijfel er niet aan dat de Nederlandse samenleving je nu al omarmt en je ook in de toekomst zal omarmen. Jij bent open-minded, niet bevooroordeeld, met een duidelijke eigen mening, die je respectvol naar anderen weet over te brengen. Nu al kun je je vrij goed verwoorden in de Nederlandse taal.

WOOW is een manier van kijken die twee kanten op werkt

"Met alleen meer uren werken aantrekkelijker maken, meer mensen actief krijgen op de arbeidsmarkt en automatiseren gaan we het niet redden. Anders worden er te weinig huizen gebouwd en zijn er straks geen handen meer aan het bed bijvoorbeeld"

- Ingrid Thijssen,
voorzitter van VNO-NCW

"Statushouders vinden steeds sneller nadat ze hun verblijfsvergunning krijgen werk. Dat blijkt uit nieuwe cijfers van het Centraal Bureau voor de Statistiek. Van de vluchtelingen die in 2014 hun verblijfsvergunning kregen, had 1,4 procent na een jaar werk gevonden"

- NRC, 13 april 2023

INTERVIEW

14

Marlou Driessen en Vera Chudaska

Maurice Hermans interviewde Marlou Driessen en Vera Chudaska op 30 januari 2023.

MARLOU DRIESSEN

Van oorsprong ben ik ergotherapeute en sinds 2000 als docent verbonden aan de opleiding ergotherapie van ZUYD Hogeschool. Mijn expertise ligt op het gebied van het gezond, vitaal en inclusief maken van de woon- en leefomgeving voor inwoners van wijken. Dit zodat ze kunnen participeren/meedoen in de maatschappij. Het gaat hierbij om zowel de fysieke als de sociale omgeving

VERA CHUDASKA

Ik raakte als ergotherapie-student betrokken bij het WOOW-project. Als tweedejaars student zag ik hier grote kansen om mijn coachingsvaardigheden vanuit holistisch perspectief verder te ontwikkelen en andere culturen te leren kennen. Ik denk dat we altijd van elkaars normen en waarden kunnen leren, op sociaal gebied maar ook als het om werk gaat. Daarom paste WOOW met zijn integratieve aanpak goed bij mij.

Marlou: Wat je merkt is dat onze studenten, net als wijzelf, veelal behoren tot de witte middenklasse, die nauwelijks in aanraking is geweest met mensen met een andere achtergrond. Voor mij was het nieuw en daarom ook interessant. Je gaat bewuster nadenken over je eigen cultuur. Ik moest bijvoorbeeld een presentatie geven over de achtergrond van onze feestdagen vanuit het christendom. Nou, daar moest ik even heel goed over nadenken.

Dus het was een soort spiegel.

Marlou: Ja, precies. Je leert met name de nuances kennen. Wat betekent dat nou, als je bijvoorbeeld uit een ander land met een trauma hier naartoe komt? Wat heeft dat voor invloed op het slaapritme? Neem nu tijd. Mensen uit Syrië en Jemen nemen alles zoals het komt, terwijl hier de waarde is dat je op tijd komt. Als coach van onze studenten moest ik de verschillen in normen en waarden bespreekbaar maken en hierin samen met hen naar een balans zoeken. Hiervan heb ik zelf ook veel geleerd.

Zijn er misschien ook botsingen geweest tussen die waarden?

Marlou: Wel in de communicatie, vooral met één deelneemster. Ik vroeg 'begrijp je wat ik bedoel?' en dan zei ze 'ja'. Achteraf merkte ik dat ze me niet begreep. Ze had de neiging te zeggen 'ik weet het wel allemaal'. Hoe ver ga je dan, zeg je 'ik denk dat je me

toch niet helemaal begrijpt.'? Ik besloot er niet op door te gaan, omdat het volgens mij meer met het taalbegrip te maken had dan met waarden. Aan de ene kant zit ik er dan strak op, aan de andere kant merk ik dat het soms goed is de grenzen wat op te rekken omwille van het doel. Ik ben sowieso altijd voor out of the box denken. Dat was bij WOOW soms ook nodig, je hebt te maken met verschillende individuen.

Is het voor iemand die bijvoorbeeld uit een dictatuur komt wel doenlijk om out of the box denken; die is wellicht gewend hiërarchisch te denken?

Marlou: Dat heb ik in de begeleiding niet zo gemerkt eigenlijk, dat dit belemmerend was. Wel merkte ik dat ze mijn mening heel erg belangrijk vonden. Mogelijk omdat ik de docent ben en ze hier mogelijk tegenop kijken. Ook merkte ik dat ze het belangrijk vonden om aandacht van mij te krijgen en persoonlijke dingen met me te delen.

Hoe gingen de deelnemers om met feedback?

Vera: Ja, ik heb drie deelnemers persoonlijk gecoacht in het WOOW-project en dat was met iedere persoon wel verschillend. Bij één iets ouder iemand viel me op dat er tussen ons een klein verschil was. Omdat ik een vrouw ben; ik had het gevoel dat ik me iets meer moest bewijzen. Naarmate ze meer met onze cul-

tuur bekend raakte, veranderde dat wel. Met de anderen ging dat eigenlijk helemaal prima.

Wat is in jullie ogen de belangrijkste impact van WOOW op de deelnemers?

Marlou: Ik denk inzicht in het sociale stuk hier in Nederland. Dat hebben veel deelnemers aangegeven, dat ze het programma over sociaal-culturele integratie heel erg gewaardeerd hebben. Hoe zit de arbeidsmarkt in elkaar? Hoe is onze sociale omgang met elkaar? Welke tradities zijn van belang? Door hen daar inzicht in te geven, begrijpen ze het en kunnen ze daar zelf op inspelen. Daarnaast ging het ook over belastbaarheid en gezondheid. Welke invloed heb ik om daarin verandering aan te brengen?
Vera: En ook de taal niet te vergeten, vooral de toegepaste taal. Want de woorden die een bouwkundige in Nederland gebruikt, zijn anders dan die in bijvoorbeeld Syrië of Jemen worden gebruikt.

Bedoel je met toegepaste taal de vaktaal?

Marlou: Ja, vaktaal, maar ook op een ander niveau communiceren dan het gezellige gesprek dat je voert met je buurvrouw. Daarbij is correct taalgebruik iets minder belangrijk. Om professioneel over te komen, is het toch wel heel handig dat je een goede zinsbouw en het juiste vocabulaire gebruikt. Daarin hebben we

veel geïnvesteerd, zowel door iemand die het echt vanuit taal benadert, als door logopedie in te zetten. De combinatie van taallessen en individuele logopedie was nodig omdat er niveauverschil was bij de deelnemers.

Waarin verschilt WOOW van andere integratietrajecten?

Marlou: Dat zit in de reikwijdte van WOOW, dat je niet alleen aandacht hebt voor de sociaal-culturele integratie, maar ook nadenkt over zoals leefstijl en de impact ervan op je functioneren. In workshops zijn we eerst aan de slag gegaan met het leren kennen van elkaars cultuur, naast uiteraard de vakinhoudelijke kennis. Zo hebben we elkaar met carnaval samen geschminkt. Veel samen doen.
Vera: Ook is er bij WOOW veel aandacht voor de psychologische kant geweest. Wat heeft een persoon nodig? Nadat we dat in kaart brachten, konden we samen aan de doelen werken. Dus stel er was sprake van rugklachten, dan gingen we nadenken over zelfverzorging. Of bij slaapproblemen, hoe kunnen we komen tot een beter slaapritme? Steeds heel concreet die koppeling maken: wat betekent dat voor je werk. Tot aan het punt: hoe kunnen we voor elkaar krijgen dat je je beter kunt presenteren bij een sollicitatiegesprek? Ik heb het idee dat daar bij andere integratieprogramma's minder aandacht voor is.

Hoe is ZUYD, behalve vanuit lectoraat SURD, bij WOOW betrokken geweest?

Marlou: Vanuit het preventiecentrum Gezondheid & Welbevinden hebben stagiairs vanuit verschillende opleidingen binnen het domein Zorg & Welzijn, de workshops verzorgd over voeding, beweging en leefstijl. ZuydFit heeft sportactiviteiten aangeboden. Iedere deelnemer had twee begeleiders: een ergotherapeut en een logopedist. Tweedejaars junior coaches van de opleiding logopedie waren meer bezig met communicatie en taalvaardigheid, wij als ergotherapeuten richtten ons op hoe je kunt werken aan je gezondheid, waardoor je eigen veerkracht, je eigen energie, opgehaald wordt. Vanuit de opleiding verpleegkunde was er met name focus op het stukje psychologie en gedragsverandering. Zo kijken mensen in andere culturen bijvoorbeeld heel anders naar ziekten en welke ondersteuning er nodig is.

Hoe belangrijk is het dat principes van WOOW breder binnen ZUYD worden geïmplementeerd?

Vera: Zeer belangrijk. Ten eerste krijgen wij als studenten hierdoor de kans om in aanraking te komen met andere culturen. Waardevol in tijden van globalisering. Voor het onderwijs is dit een mogelijkheid om het interprofessioneel samenwerken binnen de opleiding verder vorm te geven. En natuurlijk voor de deelnemers, de mensen die hier

naartoe zijn gekomen. Het gaat erom hen in hun kracht te zetten en perspectief voor de toekomst te geven.

Marlou: Ten slotte voor de maatschappelijke partners, want de studenten van nu zijn onze toekomstige steunpilaren bij werkgevers.

Wat heeft WOOW opgeleverd voor ZUYD?

Vera: Als student en docent leer je sociaal om te gaan met mensen uit andere culturen. In deze tijd wordt dat steeds belangrijker. ZUYD krijgt zo de mogelijkheid zich als internationale, interprofessionele en open-minded school nog beter te representeren. Ook is het een symbool voor een toekomstgerichte en inclusieve samenleving: er zijn mensen nodig in de bouw, er zijn handen aan het bed nodig. Waarom niet de potenties gebruiken die er zijn en zich spontaan aandienen?

WAT IS HET ZUYD PREVENTIECENTRUM GEZONDHEID & WELBEVINDEN

Het preventiecentrum is een leerwerkbedrijf binnen ZUYD, dat wil bijdragen aan de gezondheid en het welbevinden van studenten en medewerkers. Daarin wordt ook de leefomgeving in Heerlen, Sittard-Geleen en Maastricht meegenomen.

INTERVIEW

16

Hamoud Alabas

Maurice Hermans interviewde Hamoud Alabas op 25 januari 2023.

HAMOUD ALABAS

Ik ben het eerste kind van mijn familie, ik ben geboren na een lange periode van huwelijk, daarna kregen ze nog vier jongens. Mijn familie verhuisde van een heel klein dorp dicht bij de Turkse grens naar Raqqa-stad, wat een groot dorp was. Ik studeerde op alle scholen in mijn stad en haalde de beste cijfers, ik heb mijn studie aan de faculteit architectuur op de Aleppo-universiteit (bachelor en pre-master) afgerond. Ik heb twee jaar gewerkt als projectingenieur bij de waterorganisatie van de overheid. Daarna ben ik verhuisd naar Oman om daar meer dan tien jaar te werken in de binnenhuisarchitectuur. Mijn laatste standplaats is Nederland.

STAGEBEDRIJF NS

N.V. Nederlandse Spoorwegen (NS) is een Nederlandse spoorwegmaatschappij en behoorde recentelijk tot de top-10 van favoriete werkgevers van Nederland. Naar eigen zeggen vindt de NS het belangrijk om te werken met een diversiteit aan mensen: "vanuit leeftijd, ervaring, achtergrond, gender, seksuele voorkeur en karakter".

Ja, oké, ja, ik ben Hamoud. Ik kom uit Syrië, ben single. Ik hou niet van de leeftijd zeggen, niet mijn favoriete vraag-antwoord. Ik heb vijf jaar aan de Aleppo-universiteit gestudeerd, één jaar pre-master en daarna heb ik twee jaar in Syrië bij een overheids-bedrijf gewerkt, niet precies in mijn gebied, in engineering. Daarna ben ik naar Oman gereisd en heb daar tien jaar in de architectuur gewerkt. En ja, mijn ervaring was meestal binnen de architectuur in Oman: winkels, villa's, beursstands.

Kun je iets vertellen over de lange reis die je hebt afgelegd van Syrië naar de Nederlandse Spoorwegen?

In 2020 kwam ik naar Nederland, want de situatie in Syrië is heel slecht en er is ook niet een goeie situatie in Oman, qua buitenlanders, qua expats. Het was midden in corona, ik moest de Nederlandse taal achter een scherm leren. Toen kreeg ik een kans via WOOW als deelnemer. Ik stelde mezelf in het Engels voor, ik was onzeker over mijn Nederlandse taal. De eerste dag was misschien een beetje zoeken. Wat zit in dit programma, is dit een programma om ons zo snel mogelijk op de Nederlandse markt te krijgen? Is het een programma met veel hoop maar weinig of geen resultaat? Die vragen zaten in mijn hoofd, maar na enkele weken besefte ik dat dit iets anders was. Er waren veel activiteiten, we hadden sport, we hadden sociale activiteiten,

computertekenen en zo... Nouran had voor mij een kleine kamer geregeld, omdat ik moest reizen van Rotterdam. We deden veel sociale activiteiten zoals sport, maar kregen ook les in computertekenen. We waren ook met die jonge studenten in ZUYD Hogeschool. En ja, dit is anders, dit is een goed programma. Uiteindelijk was het WOOW-diploma belangrijker dan mijn eerste diploma, want vanuit mijn stage kon ik daarna bij de NS starten.

Wat heeft WOOW betekend voor je sociaal-emotionele of mentale ontwikkeling?

Toen ik in Nederland kwam, was ik niet gelukkig met mijn gezondheid, ik had last van versnelde hartslag en hoofdpijn, dacht dat er iets mis was. Dat waren spanningen, een nieuw land, onzekerheid over de toekomst. Ik kwam uit een oorlogsgebied. Bij WOOW heb ik ook een aantal persoonlijke dingen kunnen bespreken, waardoor ik veel minder last heb van fysieke klachten. Nu voel ik me goed. Door corona zijn we geïsoleerd geraakt, steeds moesten we binnen blijven. De mensen die ik tegenkwam, waren vooral mensen uit Syrië. Ook dat veranderde met WOOW. Dat was een belangrijke stap, in plaats van mensen uit hetzelfde land kwam ik mensen uit andere landen tegen. Het hielp ook in het opbouwen van een vertrouwensband of relatie met

Nederlanders. Voor WOOW was dat met name door de taal bijna onmogelijk, ik was onzeker over mijn taal. Nu is het heel anders, nu gaat dat makkelijker en kan ik een band opbouwen met Nederlanders. ZUYD heeft een brug gebouwd. Vaak weet ik niet wat ik moet zeggen, hoe maak je een praatje bij de koffiemachine?

Wat was voor jou het belangrijkste binnen het WOOW-project?

Misschien meer kansen om mijzelf te ontwikkelen. Ja, bijvoorbeeld voor computertekenen. Ik ken wel AutoCAD maar kreeg een kans om met SketchUp te werken. Ook logopedie, een goeie kans om mijn Nederlands te ontwikkelen. Qua professionele competenties heb ik goeie ervaringen. Ook de kennis over de Nederlandse manier van bouwen, die is toch een beetje anders.

Wat is dan een anders?

Klimaat is anders. Ook qua materialen. In Oman zijn we bezig met beton. In Nederland zijn we bezig met duurzaamheid; hout, energietransitie. Ook de manier van samenwerking is anders. Bijvoorbeeld, in Oman of Syrië de mensen aan tafel zijn architect of consultant, de aannemer en de eigenaar (of een vertegenwoordiger). Maar in Nederland zitten veel meer mensen aan tafel. Veel adviseurs.

(lees verder op pagina 18)

LEVENREIS HAMOUD ALABAS

Van linksboven naar rechtsonder:

- Boven mijn tekentafel in Aleppo
- Suikerfeest in Raqqa
- Op het dak van het huis van mijn vriend in mijn stad Raqqa
- Diploma ZUYD Hogeschool
- In Omaanse kleding
- Over een Mountain Peak in Oman met een vriend
- In squash tuf met een vriend in Oman

Wat is jouw droom? Hoe zie jij je toekomst?

Ja, dit is echt een moeilijke vraag, want er is een persoonlijk niveau en een algemeen niveau. Op een persoonlijk niveau zie ik mezelf een kleine familie hebben. Voor Syrië zie ik niet een goeie toekomst binnen tien of twintig jaar. De situatie is nog steeds heel slecht. Ja, ik hou van Nederland en Oman. De mensen hier zijn goed, de omgeving is fijn.

En op professioneel niveau?

Ik wil heel graag een eigen bureau starten. Wanneer weet ik nog niet, maar ik wil het proberen. Ja, dit is mijn doel, maar ik moet eerst een netwerk hebben. Ik heb in Oman als ondernemer gewerkt. Dat betekent dat ik alle voorkomende werkzaamheden zelf moest doen: klanten werven, offerte maken, kosten inschatten. Als de opdracht akkoord is, gaat het de uitvoering in en ga ik aan de slag met materiaalkeuze en ontwerp. In Nederland is het meer uitgesplitst, maar in Oman heb ik voor kleine projecten alles gedaan.

Kun je iets zeggen over de sfeer en samenwerking in het WOOW-traject, met docenten uit verschillende opleidingen?

De eerste maand was heel interessant, qua mensen. De docenten waren heel behulpzaam en ik was heel tevreden over de kwaliteit, al had ik wel een opmerking over sommige

deelnemers. Nouran weet dat. Sommige mensen waren niet op niveau. Want we moeten een goeie imago leveren voor ons, voor docenten, voor ZUYD Hogeschool. Maar dat wordt niet door iedereen zo gezien. Achteraf zie ik dat WOOW een heel verrijkt programma was, waarbij met name die aandacht voor het sociaal-emotionele het verschil maakt met andere programma's. Het vereist durf en moed om daarmee aan de slag te gaan. Een hele uitdaging, niet alleen de verschillende culturen, maar er zijn ook deelnemers die gevulucht zijn uit oorlogsgebieden, die komen misschien met trauma's, die hebben misschien verlies geleden. Om daarmee aan de slag te gaan is best wel moedig en niet vanzelfsprekend.

Dan zou ik eigenlijk willen afsluiten met jou en Nouran allebei. Nouran dank je wel voor het contact leggen en ook voor dit interview, voor jullie tijd. Ik wil WOOW en ZUYD bedanken voor hun tijd en ondersteuning.

NOURAN OVER HAMOUD

Stel je voor, je bent directeur, gerespecteerd architect en je moet opnieuw starten in een vreemd land. Als je afkomstig bent uit een oorlogsgebied zoals Hamoud, kun je bij aankomst in een nieuw land last hebben van spanningen en klachten zoals hoofdpijn of buikpijn. Je bent onzeker en voelt je eenzaam.

Ik geloof erin dat als mensen stappen willen zetten, ze mentaal en psychisch gezond moeten zijn. Het is belangrijk dat deelnemers zelf kiezen wanneer ze klaar zijn om stappen te zetten, in hun eigen tempo. En ik ben blij dat we van ZUYD de ruimte kregen om behalve voor professionele competenties ook aandacht te hebben voor het psychisch welbevinden. Met instanties was het wel een strijd om duidelijk te maken dat het sociaal-emotionele aspect van wezenlijk belang is in het ondersteunen van statushouders naar de Nederlandse arbeidsmarkt. Waarom moet dat in een integratietraject?, zo werd ons gevraagd.

Het gebeurt niet zo vaak dat iemand binnen een jaar een volledig integratieprogramma volgt, een betaalde baan en een huis vindt. Normaliter duurt zo iets volgens het CBS gemiddeld vijf tot tien jaar. Bedenk dat Hamoud pas in december 2020 naar Nederland is gekomen en in november 2022 een contract bij de NS kreeg. Persoonlijk ben ik supertrots op je, Hamoud.

Dat is ook het resultaat van het WOOW, maar Hamoud heeft het vooral aan zichzelf te danken. Hij is letterlijk van het AZC naar WOOW gekomen. In het AZC heeft hij tijd geïnvesteerd in de Nederlandse taal. Het was nog niet het juiste niveau, maar we zagen de competenties, dus we lieten hem toch meedoen op zijn taalniveau.

Dit is mijn indruk van Hamouds eerste dag en laatste dag. Je was supergedreven, maar je vertrouwde jezelf helemaal niet en ons ook niet. Je was heel stil, en altijd je hoofd naar beneden. Je was niet open voor de wereld, van binnen. Je was donker en ongeïnteresseerd gekleed. Het was misschien wel jouw manier om te zeggen: ik hoor hier niet.

Toch wilde je het proberen. Op de laatste dag, bij de diploma-uitreiking, kreeg ik tranen in mijn ogen. Waarom? We zagen echt iemand anders, helemaal anders. Heel knap, sjieke kleren, mooi horloge, iemand die naar de hemel kijkt. Echt een andere Hamoud. Ik heb zelf gehuild (maar jullie mogen dat niet zien!). Geen slaapproblemen, van zwarte kleuren naar extreem gekleurd, met felle kleuren, goeie focus, altijd open om anderen te helpen. Misschien weet je dat niet, maar jullie gaven ons energie. Wat jullie hebben gedaan, zo'n verandering, heb ik bij andere integratieprogramma's niet gezien.

Hamoud maakte ook een bijzonder gebaar. Hij nodigde ons na afloop van WOOW uit voor een diner en gaf ons allemaal een mooi cadeau: iedere docent kreeg een kunstwerkje (zie foto linksboven) met haar of zijn naam erin verwerkt. Hamoud had dat door een bevriend kunstenaar laten maken. Het heeft ons hart aangeraakt.

INTERVIEW

19

Teklemariam Okbagiorgis Berhe

Maurice Hermans interviewde Teklemariam Okbagiorgis Berhe in het Nederlands, op 31 januari 2023.

TEKLEMARIAM OKBAGIORGIS BERHE

Mijn naam is Teklemariam, ik ben afkomstig uit Eritrea en in 2013 afgestudeerd in civiele techniek. Daarna heb ik werk gekregen bij een constructiebedrijf, dat duurde ongeveer acht maanden waarna ik naar Nederland kwam. Tussen 2017 en 2021 heb ik Nederlands geleerd bij Gilde opleidingen. Toen vertelde de contactpersoon bij de gemeente over het WOOW-project en ik zei dat ik geïnteresseerd was. Daar heb ik een jaar lang meegelopen, zes maanden theorie en zes maanden stage.

STAGEBEDRIJF BLITTA GEVELSYSTEMEN

Blitta is marktleider voor het ontwerp en de bouw van integraal ontwikkelde gevelconstructies. Het bedrijf is gevestigd in Venray en opgericht in 1874 door Jan Franssen, een dorpsmid in Blitterswijk.

Kun je iets vertellen over de reis die je van Eritrea naar Nederland hebt gemaakt?

Ik heb een hele lange reis gemaakt, die op sommige momenten erg gevaarlijk was. Eerst ging ik van Ethiopië naar Eritrea naar Ethiopië, dan naar Sudan, van Sudan naar Libië, van Libië door de zee naar Italië en van daaruit naar Nederland. Ik kwam niet met het vliegtuig, maar met de boot en auto. Ik heb door de Sahara gereisd en zat met een onveilige boot op zee. Alles was gevaarlijk. Soms was er geen eten en drinken. Er zijn mensen die het niet hebben overleefd en ik weet niet waarom ik het heb overleefd.

In juni 2015 kwam ik naar Nederland, ik kwam terecht in Ter Apel en daarna naar het AZC in Budel. Daarna ging ik naar het AZC in Gilze en vandaar naar het AZC in Heerlen. Daar heb ik één jaar gewoond. Toen kreeg ik een huis toegewezen in Roermond en heb ik bij Gilde opleidingen de Nederlandse taal geleerd. Op een moment zei de gemeenteambtenaar tegen mij dat er een traject is genaamd WOOW. Daar kreeg ik zes maanden theorie en heb ik zes maanden stage gelopen bij Blitta. Dat is mijn 'journey'.

En jouw familie, is die ook in Nederland?

Nee, mijn familie is niet in Nederland. Mijn vader en moeder, met een kleinere broer en zus zijn in Eritrea. Ik heb een broer en zus in Ethiopië en een zus in

Canada. We zijn als familie van elkaar gescheiden en wonen op allerlei plaatsen in de wereld. Dat is mede door de politieke situatie in Eritrea dat veel families in verschillende landen wonen. Ik heb wel contact met mijn familie.

Hoe was jouw ervaring met WOOW?

Voor statushouders is WOOW een uitstekende kans. Voordat ik deelnam aan WOOW heb ik ook geprobeerd een baan te krijgen. Maar dat lukt niet of nauwelijks. In de periode bij WOOW heb ik nieuwe dingen geleerd, bijvoorbeeld over isolatie van gebouwen. In Eritrea is het gemiddeld 19 graden, dus isolatie in gebouwen is daar niet echt nodig. Ook zijn er weinig hoge en grote gebouwen zoals in Nederland. Meestal worden deze gebouwd met beton, in Nederland worden veel meer verschillende materialen gebruikt in de bouw.

Je noemt een voorbeeld van vaktechnische kennis. Wat heb je nog meer geleerd?

De deelnemers van WOOW zijn mensen met verschillende achtergronden. Je gaat samen door het traject heen en deelt veel met elkaar. Daarom heb ik binnen WOOW veel geleerd over samenwerking, met andere culturen maar ook binnen de Nederlandse cultuur.

Kun je een voorbeeld geven hoe de wijze van samenwerken in Eritrea en Nederland van elkaar verschilt?

Eigenlijk is er niet zo'n groot verschil tussen Eritrea en Nederland. Wat wel anders is, is het feit dat in Eritrea alles samen gaat, er is nauwelijks verschil tussen sociale contacten in werk en privé. In Nederland is het onderscheid groter, er is een meer afgebakend privéleven. Maar in het algemeen verschilt de wijze van samenwerken niet zoveel.

WOOW heeft jou ook geholpen om in Nederland een netwerk te bouwen en vrienden te maken en sociale contacten te maken. Was dat belangrijk voor jou?

Ja zeker! Dat is belangrijk voor iedereen. Toen ik bij WOOW begon begreep ik de Nederlandse taal onvoldoende en praatte ik mede daardoor niet met heel veel mensen. Ik had ook geen vrienden. WOOW was een zegen voor mij. Iedereen was nieuw, veel andere deelnemers spraken Arabisch en grapjes waren moeilijk voor mij te volgen. Omdat ik uit Eritrea kom, spreek ik geen Arabisch. Dat was wel een beetje moeilijk maar na een tijd maakte ik vrienden, zoals met Ahmed. Daar ben ik nog steeds mee bevriend, wij drinken regelmatig samen thee of koffie. Ook met Yasser bel ik regelmatig. WOOW heeft mij geholpen een sociaal netwerk in Nederland op te bouwen. Daarvoor voel ik me minder eenzaam en verdrietig. En, ik heb door WOOW veel geleerd.

LEVENGREIS TEKLEMARIAM OKBAGIORGIS BERHE

Van linksboven naar rechtsonder:

- De eerste twee foto's zijn genomen bij mijn bedrijf Blitta in Venray.
- In 2016 toen ik in AZC Heerlen verbleef.
- In 2013 toen ik het 5e jaar van de opleiding civiele techniek op de EIT*
- In juni 2015 toen ik in het AZC Budel verbleef.
- In 2014 toen ik in Ethiopië in het AZC Mai Aini verbleef.

* Het Eritrea Institute of Technology (EIT) of Mai-Nefhi College ligt in de buurt van de stad Hemberti, 12 km ten westen van hoofdstad Asmara in Eritrea.

Je hebt stage gelopen bij het bedrijf Blitta in Venray. Hoe ging dat?

Ik ben op 15 maart 2021 gestart met mijn stage bij Blitta. Het was een stage van drie maanden waarna ze mij een baan van zes maanden aanboden. Na die zes maanden kreeg ik nog een contract en nu heb ik eindelijk een vast contract. Ik werk als product-ingenieur, ik doe modelering en tekenen. Toen ik startte was alles nieuw, ik had geen ervaring met de gevelsystemen van Blitta. De collega's bij Blitta, ook de baas, zij hebben mij alles geleerd over hun gevelsysteem en nu kan ik daar modellen en tekeningen van maken.

Hoe spreken jullie bij Blitta met elkaar over verschillen, in werk en cultuur?

De basis is dat de collega's bij Blitta aardig en behulpzaam zijn. Natuurlijk zijn er ook verschillen in de cultuur in Eritrea en Nederland. En toch is de sfeer op kantoor bij hetzelfde: namelijk samenwerken, zeker als je binnen hetzelfde project werkt. Dat vind ik echt leuk.

Dank je wel Teklemariam voor dit interview.

Ook dank voor jullie en voor het hele WOOW-team.

NOURAN OVER TEKLEMARIAM

Teklemariam was zeker in het begin het zwarte schaap, misschien was er zelfs een beetje sprake van onderlinge discriminatie. Over mensen uit Eritrea zijn veel stereotypen, bijvoorbeeld dat zij laag zijn opgeleid. Vergeet niet, de mensenrechtensituatie in Eritrea behoort tot de slechtste ter wereld! Het gevolg is dat ze weinig worden toegelaten in sociale netwerken waardoor zij ook minder kans hebben op een baan. Ik merkte dat ook in de groep. Daarbij speelde mee dat hij in tegenstelling tot bijna alle anderen de Arabische taal niet machtig was. Dat vormde een extra uitdaging, hij sprak lang alleen Engels.

Misschien ook daardoor was Teklemariam in het begin een hele stille deelnemer. Alsof hij niet geïnteresseerd was, dat dachten ook sommige docenten. Het tegendeel was waar. Teklemariam observeerde, hij keek en luisterde. Opeens, na enkele maanden, verraste hij iedereen door Nederlands te spreken. Een belangrijk moment voor hem, een overwinning. Blijkbaar was er voldoende vertrouwen en daardoor lukt het hem nog beter verbinding te maken met andere deelnemers. Dat is wat mij vooral aan Teklemariam opviel: het grote verschil in de Teklemariam aan het begin van WOOW en aan het einde. Je ziet dat hij een

behoorlijke ontwikkeling heeft doorgemaakt, vooral dankzij hemzelf. Ik zag hem als een heel rustige man, met een donkere huidskleur en een prachtige glimlach, alsof de zon schijnt. Ook rustig, conservatief, durfde nauwelijks een paar woorden te zeggen. Ik vroeg me af waarom is hij altijd stil, is hij onzeker. Er leek een verschil te zijn tussen de non-verbale communicatie die zei "ik zoek hulp" en "ik kan mijzelf redden", de boodschap die verbaal werd gecommuniceerd. Voor hem was het niet makkelijk om te zeggen "ik heb een probleem". Achter de schermen hebben we veel aandacht besteed aan het sociale aspect, ook om de eenzaamheid van statushouders te doorbreken. Ook dit bespraken we in het team, voor ons als team was het essentieel dat we oog hadden voor zijn sociaal gedrag. Bijvoorbeeld, het is van belang dat begeleiders het nieuws volgen. Als er iets in bijvoorbeeld Eritrea aan de hand is, zie je dat gelijk in de groep omdat er familie woont.

Het is belangrijk dat bedrijven dit accepteren dat iemand zoals Teklemariam het misschien anders doet, niet per se volgens de gangbare manier in het bedrijf. Daar zijn gesprekken over gevoerd, om te voorkomen dat er misverstanden ontstaan. Je zou zomaar kunnen denken dat Teklemariam geen initiatief neemt en niet betrokken is. Terwijl hij zijn interesse op een andere manier toont, op

een ander moment. Voor mij was het belangrijk regelmatig mee te gaan naar de bedrijven, om hen te begeleiden richting Teklemariam en niet alleen Teklemariam te begeleiden richting de bedrijven. Na verloop van tijd zie je wel dat het naar elkaar toe groeit. De ervaring met Teklemariam heeft Blitta geholpen meer open te staan voor statushouders in hun bedrijf. Dat is mooi om te zien.

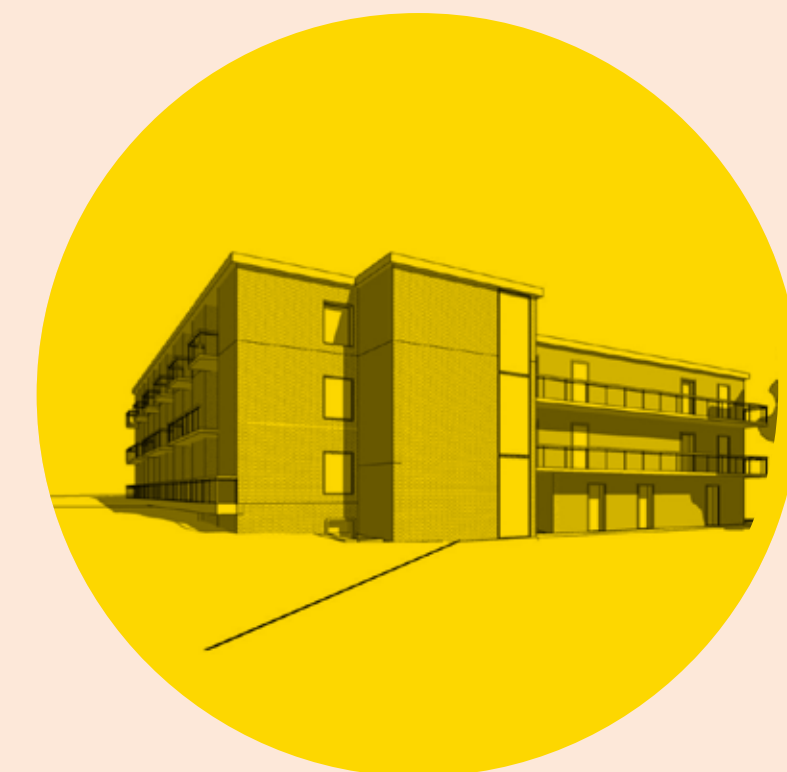
PROJECT 22 Saffierflat

TEKLEMARIAM OKBAGIORGIS BERHE, ALAA HEZZINI EN NEDAA WANNOUS

De Saffierflat in de wijk GMS is een woningbouwproject dat van particuliere verhuur naar sociale verhuur is overgegaan. Wonen Limburg wilde met deze aankoop een positieve impuls aan de buurt geven door het gebouw te renoveren en herbestemmen, met woningen voor een meer diverse doelgroep en buurt-ondersteunende functies. Daarbij samenwerkend met o.m. de gemeente Heerlen en het lectoraat Smart Urban Redesign van ZUYD Hogeschool. Bij WOOW leer-werk zou de beoogde herbestemming en renovatie de ideale praktijkcase kunnen vormen voor excursies, projectwerk en stages.

De deelnemers aan het leer-werktraject WOOW (editie 1, 2020-2021) hebben in multidisciplinaire projectgroepen hun visie voor het gebouw ontwikkeld en ontworpen. Via informatievoorziening, organiseren van locatiebezoek, bijwonen van feedbacksessies en disseminatie van deze ontwerpen en renovatieconcepten richting beoogde projectarchitecten is Wonen Limburg hier bij betrokken geweest. De resultaten van de WOOW-deelnemers vormden input in het daaropvolgende ontwerpproces. De laatste fase in het proces, dat met name engineering en uitvoering betreft is vanwege de vertraging bij het uitplaatsen van bewoners niet ingezet. Omdat corona nieuwe praktische obstakels opwierp kon de Saffierflat niet verder als praktijkcase worden gebruikt.

Maak een vlucht over de Saffierflat.

Wie zijn WOOW?

WOOW 1 *

(foto boven)

Hassan / Syrië
Mahmoud / Syrië
Nedaa / Syrië
Khadija / Syrië
Ahmad / Syrië
Abeer / Syrië
Teklemariam / Eritrea
Viacheslav / Rusland
Alaa / Syrië
Zoalfekar / Syrië
Yaser / Syrië
Amjad / staatloos

WOOW 2 *

(foto onder)

Fuad / Jemen
Rawda / Syrië
Khushkadam / Tadzjikistan
Mohammed / Syrië
Anas / Syrië
Mamoun / Syrië
Hassan / Yemen
Mohammed / Yemen
Rateb / Syrië
Hamoud / Syrië

* Omdat sommige deelnemers gevlucht zijn uit oorlogsgebieden, zijn de vermelde namen fictief.

DE

SI WO
OW

TO A K O O M S T

IS

DE

DE MOOM TOEKOMST VAN ONZE WOOW

De tijd is rijp om een aantal tijdens WOOW ontwikkelde ideeën op te schalen. Er is goed gekeken naar wat we geleerd hebben. Op basis daarvan zijn we gestart met twee nieuwe programma's.

City Deal Kennis Maken >Limburg _ Univer@ity

Onder regie van Zuyd Hogeschool zullen de komende drie jaar studenten van verschillende onderwijsinstellingen samen met woningbouwcorporaties, maatschappelijke partners en gemeentes werken aan stedelijke vraagstukken en het vitaliseren van wijken in de steden Maastricht, Sittard-Geleen, Heerlen, Weert en Roermond. De lessen van de Urban Living Labs in Kerkrade, Maastricht en Heerlen maken het mogelijk uit te breiden naar andere steden in Limburg. Zo creëren we een learning-infrastructuur met een sterk thematische focus. Tegelijkertijd kunnen we bijdragen aan de regionale transitieagenda's en doelstellingen op het gebied van duurzaamheid.

De uitbreiding kent drie dimensies: scaling-out (netwerk goed benutten), scaling-deep (inbedden in de interne organisatie); samenwerking met partners versterken) en scaling-up (maatschappelijke impact vergroten). De huidige Urban City Labs Heerlen en Geleen worden geïntegreerd in CDKM >Limburg_ Univer@ity. Daarnaast komen er twee labs bij, in Roermond en Weert. Ieder van de Urban Living Labs heeft een eigen onderzoeksagenda, passend binnen de context van de gemeente. Zo kan ZUYD Hogeschool goed aansluiten bij bestaande opgaven.

Door op centraal niveau onderwijs- en onderzoeksactiviteiten te ontwikkelen en bundelen, én interdisciplinair samen te werken met de partners binnen het programma, zijn betere oplossingen denkbaar voor urgente stedelijke vraagstukken.

Partners van CDKM >Limburg_ Univer@ity zijn de gemeenten Heerlen, Sittard Geleen, Maastricht, Roermond en Weert, Maastricht University, VISTA college, Yuverta, TU Delft, Fontys en Breda University of Applied Sciences, ZOWonen en Wonen Limburg.

OPROEP

ZUYD Hogeschool staat te popelen om met de partners aan boord de horizon te openen voor meer impact op onze steden en gemeenschap. Het innovatieve programma CDKM >Limburg _ Univer@ity biedt volop ruimte om samen te werken aan stadsontwikkeling en regionale transitie in Maastricht, Heerlen, Geleen, Roermond en Weert. Het is daarbij essentieel zo veel mogelijk partijen uit verschillende vakgebieden en interesses te betrekken. Vandaar deze oproep: partners in de vijf gemeenten die zich bezighouden met regionale ontwikkeling, op welke manier dan ook, zijn meer dan welkom.

Wilt u meer weten? Ziet u een rol weggelegd voor uw organisatie in dit programma? Wilt u leren van ons initiatief en misschien aansluiten vanuit een andere stad of locatie?

U bent van harte uitgenodigd contact op te nemen. We kunnen dan samen bekijken hoe we een vruchtbaar partnerschap kunnen ontwikkelen.

Ik hoor graag van u.

Nurhan Abujidi
Nurhan.abujidi@zuyd.nl

WOOW+

In 2024 gaat de opschaling van het WOOW-programma van start, onder de naam WOOW+. WOOW+ is een uniek programma voor hoogopgeleide vluchtelingen en migranten in Limburg en biedt intensieve begeleiding aan deelnemers, onderwijsinstellingen en bedrijven. Deze innovatieve en duurzame onderwijs- en integratiemethode beoogt actief bij te dragen aan de oplossing van het tekort aan arbeidskrachten in de technische sector en binnen het onderwijs.

Het doel van WOOW+ is vijftig vluchtelingen en migranten met een passie voor techniek binnen drie jaar op weg te helpen naar een betaalde baan in de techniek in Limburg. WOOW+ is bedoeld voor mensen met en zonder voorkennis in de techniek. Het is flexibel en op maat gemaakt, met een belangrijke rol voor onderwijs, werkervaringsplaatsen en aandacht voor sociale en emotionele integratie.

WOOW+ maakt gebruik van het Quadruple Helix-model, waarbij onderwijs, overheid, bedrijven en burgers samenwerken. Het programma richt zich niet alleen op de bouwsector, maar is breder toepasbaar in de techniek, waaronder ict, engineering en bouw. Er zijn ook mogelijkheden het programma in te zetten om de taalachterstand van ZUYD-studenten met een migrantenachtergrond te ondersteunen en hun hbo-competenties in het onderwijs en op de arbeidsmarkt te versterken. ZUYD-docenten krijgen de mogelijkheid hun vaktaal verder te ontwikkelen en NT2-docenten te ondersteunen.

Op de lange termijn is de ambitie van WOOW+ om een tweejarige praktijkgerichte hbo-opleiding (Associate de-

gree) aan te bieden aan mbo'ers, mensen met afstand tot de arbeidsmarkt/leren en internationale studenten. WOOW+ wordt ontwikkeld in samenwerking met ZUYD Hogeschool, New Insights Consulting, een aantal Limburgse gemeenten, onderwijsinstellingen, Leo Loopbaan, technische bedrijven, UAF en diverse fondsen.

OPROEP

Door het succes van de eerste WOOW en de erkenning als innovatief programma met effect voor de Limburgse arbeidsmarkt zijn we ervan overtuigd dat een vervolg logisch is. Het werken met getalenteerde mensen, die gemotiveerd zijn om actief bij te dragen aan de toekomst van Limburgse wijken, heeft ons één ding duidelijk gemaakt: er is geen gebrek aan hoogopgeleide statushouders, maar aan het openen van perspectief voor deze groep. Dit onbenut potentieel blootleggen is hard nodig om de regionale opgaven te realiseren en onze economie op peil te houden. Om ook in de toekomst door te gaan met WOOW+ zoeken we geëngageerde en geïnteresseerde partners die dit initiatief met ZUYD Hogeschool verder willen ontwikkelen.

Wilt u meer weten? Neem dan contact met mij op.

Peter Princen
Peter.Princen@zuyd.nl

NUURHANNSd

PANNAALLET

DE RECHTVAARDIGE STAD ZUID-LIMBURG

Telkens als ik me in academische kringen voorstel, noem ik mij architect, urbanist én activist.

Ik kom uit de bezette Palestijnse gebieden, waar mensen worden onderdrukt en gecontroleerd. Daar zag ik het belang van de stad en haar openbare ruimte als middel voor zelfexpressie en verzet. De openbare ruimte is een plek die emancipatieprocessen faciliteert, waar mensen hun recht op de stad kunnen opeisen. Vanuit deze politieke achtergrond en als professional in de stedelijke ontwikkeling pleit ik daarom vurig voor een rechtvaardige stad, een stad die iedereen gelijke kansen biedt en de vrijheid deze zelf mee vorm te geven. Ik zet mijn kennis en expertise in om gemeenschappen te versterken. Ik wil een stem zijn voor diegenen die hun stem niet altijd kunnen laten horen.

Openbare ruimte als platform voor bewoners

Ontwerpen voor de stad en de openbare ruimte zijn een politiek statement en een sociale actie. Ik ben hiervan overtuigd geraakt na een lange carrière in de praktijk en de academische wereld. Ik werd daarin geconfronteerd met vele vragen over stedelijkheid, sociale integratie en vitaliteit. Ik werkte in vier landen en deed samen met studenten onderzoek in allerlei internationale contexten. Dit bracht mij tot drie inzichten. Allereerst heb ik ervaren dat, ongeacht de context waar je werkt, sociale rechtvaardigheid een belangrijke onderlegger is voor sociale inclusie en vitaliteit. Iedere burger heeft het recht haar of zijn stad mee te ontwikkelen. Mijn betrokkenheid bij Heerlen-Noord vereiste een nieuwe kijk op de wijk vanuit haar complexe structuren. Versterk je de sociaaleconomische, ecologische en fysieke ruimtelijke structuren, dan kun je de uitdagingen waarvoor burgers in hun dagelijks leven staan, ook effectief aanpakken. Een tweede inzicht is dat openbare ruimte nodig is om een rechtvaardige stad te verwezenlijken. Al vroeg in het bestaan van steden biedt de openbare ruimte een platform voor het sociale en politieke debat. De kwaliteit van de openbare ruimte en de mate van betrokkenheid op het besluitvormingsproces vormen als het ware een spiegel van het welzijn van de samenleving. Een 'lege' ruimte omvormen tot een plek van en voor mensen vereist een goed doordacht programma, waarin de diversiteit, cultuur en identiteit – individueel en collectief – van die plek doorklinken. Mijn derde inzicht is dat kennis en

onderwijs cruciaal zijn om onze samenleving en steden te kunnen omvormen tot een paradijs van democratie, innovatie en welvaart. Bestaande kennis- en onderwijssystemen moeten aansluiten bij actuele maatschappelijke uitdagingen. Ze dienen toekomstige professionals uit te rusten met de benodigde kennis, competenties en vaardigheden om aan deze uitdagingen te werken. Zo betreft het Urban Living Lab Hoppersgraaf studenten uit verschillende disciplines en kennisinstellingen om een uitwisseling tussen kennisniveaus en disciplines te faciliteren. Complexe stedelijke vraagstukken vergen een integrale en interdisciplinaire aanpak én betrokken professionals, die de lokale context doorgronden en de behoeften van de bewoners begrijpen.

De moeizame relatie tussen het sociale en ruimtelijke weefsel

Toen ik in 2007 startte als lector Smart Urban Redesign op ZUYD verbaasde ik me over de enorme lege ruimtes in steden in Zuid-Limburg, die 'openbare ruimte' werden genoemd. In Kerkrade-West, de eerste wijk waar ik met een Urban Living Lab aan de slag ging, leek men weinig belang te hechten aan het begrip 'openbare ruimte'. Diezelfde ervaring had ik later in Heerlen en Sittard-Geleen. Hoe was dit mogelijk? Ik dook in de culturele geschiedenis van de regio en ontdekte waarom het sociale weefsel niet goed verbonden was met het ruimtelijke weefsel. De gouden mijnbouwperiode in Limburg creëerde een rijk industrieel en natuurlijk landschap en bracht de regio tot economische bloei. Door een zorgvuldig proces van social engineering ontstond tegelijkertijd een sociaal weefsel dat afhankelijk was van het centrale bestuurlijke en economische machtsstelsel en een opmerkelijk netwerk van sociale solidariteit in de arme mijnwerkersbuurten. Om het sociale weefsel meer in lijn te brengen met het ruimtelijke weefsel is een meer integrale aanpak nodig. Zowel met de eerder genoemde Urban Living Labs als met tactische, kleinschalige experimenten in de openbare ruimte wordt samen met de lokale gemeenschap geëxperimenteerd om verbetering van de leefomgeving zichtbaar te maken en de smaak naar meer in gang te zetten. Hoewel we daarin aansluiting zoeken bij de regionale transitieagenda's, ben ik kritisch over hun sectorale insteek. Thema's als energie, circulariteit en sociale veerkracht worden veelal los van elkaar vertaald in besluitvorming, subsidieregelingen en projecten, terwijl de stedelijke realiteit complex en gelaagd is. De ervaring leert dat de regionale agenda's onvoldoende aansluiten op lokale behoeften

en uitdagingen. Ook ontbreekt het vaak aan een duidelijke visie, vertaald in programma's en strategische projecten. In de praktijk worden snelle oplossingen verkozen boven een duurzame transformatie naar een rechtvaardige stad. Neem de ontwikkeling van programma's over energiearmoede. Dat mensen hun energierekening niet kunnen betalen, is het gevolg van een dieper liggend probleem, namelijk de chronische en structurele armoede in bepaalde wijken. In plaats van symptoombestrijding is het beter om te kijken naar de wortels van het probleem, namelijk de ontoereikende infrastructuur en huisvesting en de van generatie op generatie overgaande, structurele armoede in delen van Zuid-Limburg. Als je de diepere problemen aanpakt, leg je een fundament voor de oplossing van incidentele gevolgen.

Een rechtvaardige wijk van de toekomst

Als lector Smart Urban Redesign wil ik werken aan een 'rechtvaardige wijk van de toekomst'. Dat vereist de ontwikkeling van een alternatief en creatief sociaal en pragmatisch stedelijk programma. De stedelijke context wordt hierin gezien als een levend organisme dat zich steeds aanpast aan de behoeften van de bewoners. Een woonblok kan nieuwe doelgroepen bedienen, die divers zijn en een gemeenschap vormen. Het woonblok kan tegelijkertijd een katalysator zijn voor meer diensten aan de buurt, met flexibele programma's en activiteiten waar de gemeenschap behoefte aan heeft. Vanuit deze visie heb ik in de zogeheten Urban Living Labs met studenten, lokale en regionale partners in Limburg allerlei projecten opgezet, waaronder recentelijk in de wijk Hoppersgraaf. Bijvoorbeeld in het Lange Jan-park, waar in diverse experimenten ruimte werd gegeven aan de stemmen en behoeften van de buurtbewoners.

WOOW: een gelaagd onderwijsprogramma

Het idee voor het WOOW-programma (Wonen, Opleiden, Ondernemen en Werken) binnen ZUYD ontstond na het Urban Living Lab Kerkrade-West, waar ik tot het inzicht kwam dat het werken aan één enkele agenda weinig bijdraagt aan de ambitie die ik voor ogen heb. Toen de provincie Limburg mij benaderde om mee te werken aan de pilot 'Zo werkt Limburg', zag ik een kans de agenda's van energie, leefbaarheid en circulariteit met elkaar te verbinden. De focus in deze pilot lag op stathouders met een opleiding in de bouw- of technische sector.

Zij vormen een verborgen potentiële kracht binnen de gemeenschap, die geactiveerd moet worden en vervolgens een bijdrage kan leveren aan de ontwikkeling van de wijk van de toekomst. Zuid-Limburg kampt met demografische krimp en vergrijzing, waardoor er op allerlei gebieden – zeker op de arbeidsmarkt – tekorten ontstaan. Initiatieven om de ambities op het gebied van energietransitie en circulariteit waar te maken, komen daardoor slechts langzaam van de grond. Hoogopgeleide stathouders kunnen actief bijdragen aan de verwezenlijking van deze ambities. Voorwaarde is wel dat zij goed voorbereid worden om deel te nemen aan de Nederlandse samenleving en arbeidsmarkt. Daarom is WOOW van groot belang. Dit gelaagde onderwijsprogramma werkt de kennisachterstand van de stathouders op de Nederlandse bouw- en installatiesector weg én rust hen uit met de communicatieve, sociale en praktische vaardigheden die ze nodig hebben om hun oude vak in dit nieuwe land op te kunnen pakken. Met deze aanpak voorziet WOOW in de integratie van potentiële talenten in de Limburgse samenleving en betreft hen tegelijkertijd bij het ontwerpen en transformeren van nieuwe woonconcepten, zoals de Saffierflat in Hoppersgraaf. Daar was het idee een sociaal woonblok te ontwikkelen, dat fungeert als dienstencentrum voor de wijk, met een dubbele rol voor de huurders, als aanbieder en afnemer. Terugkijkend durf ik te stellen dat het in veel opzichten een uniek project was. Twintig architecten en ingenieurs hebben een traject afgelegd van wanhoop en werkeloosheid naar goede posities op de Nederlandse arbeidsmarkt. Sommigen van hen waren voorbij de 40, anderen nog erg jong. Weer anderen dragen trauma's met zich mee, omdat ze moesten vluchten vanwege oorlog. De verhalen van Hamoud, Rawda en Teklemariam zijn prachtige voorbeelden van hoe de integrale aanpak van WOOW ervoor heeft gezorgd dat deze mensen nu (weer) als professional aan de slag zijn en een actieve rol kunnen spelen in de wijk van de toekomst. De effecten reiken echter verder dan de deelnemers zelf. Hun gezinnen bevinden zich nu in een betere economische situatie, wat een positieve impact heeft op hun gezondheid en sociale welzijn. Zij zijn rolmodellen geworden in hun gemeenschap, in hun familie en omgeving. Want binnen de Limburgse samenleving, die kampt met tekorten op de arbeidsmarkt en vergrijzing, zijn deze hoogopgeleide, gemotiveerde krachten meer dan welkom.

Nurhan Abujidi Lector Smart Urban Redesign

Nurhan Abujidi is sinds 1 maart 2016 geïnstalleerd als lector Smart Urban Redesign. In deze functie zet zij zich in voor een betere leefbaarheid, kwaliteit van leven en welzijn in de bebouwde omgeving. Abujidi weet op uitstekende wijze onderwijs, onderzoek en werkveld met elkaar te verbinden.

Ze behaalde een doctoraat in Architectuur, Stedenbouw en Regionale Planning aan de Katholieke Universiteit Leuven (België). Aan deze universiteit voltooide ze ook een postdoctorale master in Architectuur van Menselijke Nederzettingen. Abujidi was professor van diverse opleidingen aan de KU Leuven en de Vrije Universiteit Brussel (VUB). Haar expertise omvat stadsvernieuwing, revitalisering van de openbare ruimte en tactisch urbanisme.

Het lectoraat Smart Urban Redesign (SURD) richt zich op de verbetering van leefbaarheid, kwaliteit van leven en welzijn in de gebouwde omgeving. Naast onderzoeksprojecten levert het lectoraat een bijdrage aan onderwijsactiviteiten binnen de opleiding Built Environment van ZUYD Hogeschool.

Download hier haar rede 'Places for People: Towards a new identity for Limburg', die zij bij haar installatie als lector in 2018 uitsprak

Partners

Colofon

© 2023 Lectoraat Smart Urban Redesign (SURD), ZUYD onderzoek Nurhan Abujidi & Maurice Hermans, www.surd.nl/woow

Tips of vragen? Neem contact op met lector Nurhan Abujidi, nurhan.abujidi@zuyd.nl

Met medewerking van: Nouran Ahmed - Serag Anne van Dun Herwin Sap

Hamoud Alabas Rawda Alknj Johan van Beek Vera Chudaska Marlou Driessen Casper Gelderblom Noa Knops Teklemariam Okbagiorgis Berhe Team Aurora Challenge Team Bridge the Gap Team Echos from the Mines Team Follow the Light Theo Koning

Hoofredactie en coördinatie: Maurice Hermans, www.mauricehermans.nl Eindredactie: Gemmeke van Kempen, <https://gemredactie.nl> Vormgeving: Buro Marcel van der Heyden, www.instagram.com/burovdheyden

Fotografie: David Peskens, <https://davidpeskens.nl> Moos Peters, <https://moosp.myportfolio.com> Jorren Veenstra Philip Driessen

Video WOOW: Leonid 'Leo' Babiichouk

Video 'vlucht over de Saffierflat': Daniël Carree

Oplage: 500 gedrukt, digitaal als pdf te downloaden via www.surd.nl/de_toekomst_is_WOOW

Wij zijn er trots op dat WOOW de best practice is voor de Nederlandse SustainaBUL 2021 en één van de 100 Europese best practices in 2023.

WO
OW

BOLD DESIGN

Een publicatie van
Nurhan Abujidi &
Maurice Hermans

ZUYD lectoraat Smart
Urban Redesign

radicale verbeelding voor
de wijk van de toekomst

INTRO DUUCTIE

ReCycle je stad

Een nieuwe blik op steden, maar dan vanuit de wijk, dat is waarvoor 'neighbourhoods of the future' staat. De wijk is de aangewezen schaal en arena om de stedelijke toekomst op te bouwen. Klein genoeg om tastbaar te zijn, groot genoeg om een verschil te maken.

Een aantrekkelijke en gedeelde openbare ruimte – van trottoir tot stationsplein – is essentieel voor het sociaal en cultureel functioneren en draagt bij aan de identiteit, duurzaamheid en leefbaarheid van de wijk. Dit betekent dat de fysieke en ruimtelijke infrastructuur flexibel genoeg moeten zijn om tegemoet te komen aan de behoeften van de toekomstige generatie.

Sociaal en cultureel betekenisvol

Wat verstaan we eigenlijk onder een aantrekkelijke en gedeelde openbare ruimte? En voor wie is wat aantrekkelijk, of moet iets aantrekkelijk zijn? Welke rol speelt de openbare ruimte bij ontmoetingen tussen mensen? En in het uitdrukken van de cultuur en identiteit van een wijk? Hoe kan de openbare ruimte bijdragen aan een gezonde leefstijl? En een rol spelen in klimaatadaptatie? Het merendeel van de openbare ruimte in 20e-eeuwse Nederlandse wijken is netjes onderhouden en (ooit) goed ontworpen. Toch ontbreekt het in veel wijken aan kwalitatief hoogwaardige openbare ruimte die aantrekkelijk is voor verschillende groepen

gebruikers.

Dat geldt óók voor Heerlen. Een deel van de openbare ruimte is hier verouderd. En door de economische teruggang en bevolkingskrimp in de afgelopen tien jaar staan er veel panden leeg en verloedert de openbare ruimte. In Heerlen doet veel openbare ruimte dienst als verkeersruimte, parkeerplaats of 'visueel groen' en blijft het sociale en culturele potentieel onbenut. Bedenk daarbij dat het ontwerp van openbare ruimte niet enkel een vraag is voor architecten, ontwerpers en beheerders, maar ook de gebruikers aangaat – jong en oud, bewoner en passant, lopend, fietsend, brommend en snorrend of met de auto. Ruimte kun je niet alleen vanuit een technisch perspectief of experimenteel beschouwen. Werken aan collectieve, gedeelde ruimtes vraagt betrokkenheid van bewoners en andere gebruikers, om te begrijpen hoe zij die ervaren en benutten. Een 'gedeelde' openbare ruimte impliceert vanzelf betrokkenheid van de gebruikers bij (ideeën voor) de toekomstige inrichting. Want zij zijn ervaringsdeskundigen. En dat vraagt een nieuwe wijze van ontwerpen.

Urban Living Labs

Zo'n andere manier van kijken biedt de term 'ReCycle'. Deze refereert aan het idee dat steden, wijken, objecten en materialen een levenscyclus hebben. De stad is een omgeving van hernieuwbare hulpbronnen. Om die daadwerkelijk te kunnen hergebruiken, moeten we het continue

proces van overgang, opheffing en herschrijving doorgronden en de sporen daarvan laten terugkeren in de openbare ruimte, waar ze bijdragen aan de identiteit, duurzaamheid en leefbaarheid van wijken (Corboz 1983).

Dit idee vormt de basis voor het onderzoek dat Lectoraat SURD (Smart Urban Redesign) bij ZUYD sinds 2016 doet naar het gebruik van de openbare ruimte in Zuid-Limburg. In 'Urban Living Labs' (ULL) gaan groepen professionals en studenten aan de slag in een stadsdeel of wijk en bedenken inclusieve ontwerpstrategieën voor de openbare ruimte, met experimenten en burgerparticipatie, die kunnen bijdragen aan de revitalisering van de wijk.

"Praten over de stad als iets dat gerecycleerd kan worden laat ons nadenken over haar ritmes, levenscycli en metamorfoses" (P. Viganò, 2012)

Inmiddels zijn er al twee Urban Living Labs afgerond - in Kerkrade-West (2016-2019) en Maastricht. Nu is Hoppersgraaf in Heerlen aan de beurt (2021-2024).

Hoppersgraaf Heerlen

Hoppersgraaf biedt een vruchtbare bodem voor een living lab. Terwijl in andere delen van de GMS-wijk (Grasbroek, Musschemig en Schandelen) hoofdzakelijk woningen staan, kent Hoppersgraaf een grotere diversiteit met grote en kleine bedrijven, diensten, culturele centra, buurt-

huizen en restaurants. Er wonen ongeveer 1100 mensen, verdeeld over 720 huishoudens. Hoppersgraaf zit economisch in het slop en kampt met een leegstand van zo'n 10%.

"Een Urban Living Lab is een praktijkomgeving waarin we met WOOW-deelnemers, studenten, maatschappelijke organisaties en buurtbewoners samen werken aan de verduurzaming van een gebouw in de wijk GMS. Zowel technische als programmatische verduurzaming." (Herwin Sap, projectcoördinator)

In de afgelopen tien jaar veranderde het gebied 'achter het station' voortdurend. De meest ontzagwekkende ingreep was het Maankwartier, dat als een buitenaards object een deel van de stationsomgeving bezet houdt. Het complex heeft heel verschillende gezichten. Komend vanuit het centrum word je in alle openheid ontvangen. Maar aan de andere zijde heeft het de uitstraling van een citadel, een berg die je moet beklimmen om aan de overzijde van het spoor te geraken.

Op kleinere schaal ontbloeit de sloop van panden aan de Spoor-singel de achterkant van een deel van de Willemstraat, waaronder de smalle steegjes rondom pension Gubbels. De Auroraflat uit de jaren 80, met 228 sociale-huurwoningen, werd in 2021 opgesierd met een enorme muurschildering – de grootste

BOLD DESIGN

WOOW

Inhoud

van Europa – die het Spaanse kunstenaarscollectie Boa Mistura samen met bewoners realiseerde.

Onlangs is ook de eerste fase van de herinrichting van de Aurora binnenplaats afgerond. Het ontwerp hiervoor ontstond in de designweek en is verder ontwikkeld in co-creatie met studenten bewoners en professionals. Ook de komende jaren zal Hoppersgraaf blijven veranderen, onder meer door het nieuwe lichtkunstwerk van Jean-Michel Crapanzano, in het Lange Janpark.

De belangrijkste jaarlijkse activiteit van het Urban Living Lab is de ReCycle ontwerpweek, een intensieve tijd waarin een internationale groep studenten van ZUYD en andere kennisinstellingen aan het onderzoeken en ontwerpen slaat. Zij willen de sociaal-culturele betekenis van het gebied versterken door de openbare ruimte te onderzoeken, en ontwerpen te maken en waar mogelijk eenvoudige en kleinschalige interventies te plegen: tijdelijk, low budget/high impact, met duurzame en ecologische materialen.

Vijf ontwerpen voor Heerlen-Noord worden in deze krant gepresenteerd: Echos from the Mines, Bridge the Gap, Follow the Light, Van Aurora en De Nieuwe Oude Textielfabriek.

RECYCLE ONTWERPWEEK

Kerkrade-West ⁽²⁰¹⁶⁻²⁰¹⁹⁾
ULL Kerkrade-West draaide om sociale aspecten van onderbelichte openbare ruimtes in onder andere de Akerstraat, Gracht en Kaalheide. De intensieve studentencursus van tien weken en de jaarlijkse ontwerpweken waren erop gericht de kloof tussen experts en niet-experts te overbruggen. Zo werd gewerkt aan een gedeeld idee over circulariteit op wijkniveau.

CDKM>Maastricht ⁽²⁰¹⁹⁻²⁰²²⁾
ULL City Deal Kennis Maken (CDKM>Maastricht) richtte zich op de ontwikkeling van vitale en toekomstbestendige wijken in Maastricht, specifiek Mariaberg en Randwyck. Thema's waren duurzaamheid en klimaat, meedoen en ontmoeten, veilig en schoon, bewegen en gezondheid. Naast een studentencursus van tien weken en de jaarlijkse designworkshops zorgden maandelijkse focusgroepen voor een continu proces tussen burgers en studenten.

Heerlen-Noord GMS ⁽²⁰²¹⁻²⁰²⁴⁾
ULL Heerlen-Noord is nu in volle gang en richt zich op Hoppersgraaf, dat deel uitmaakt van de wijk Grasboek, Musschemig en Schandelen (GMS). Uit de eerste ontwerpweek rolden drie projecten: natuurgerichte 'placemaking' op het binnenplein van de Auroraflat (2022), een sociaal-culturele hub en brug als verbinding tussen de buurt en het stadscentrum (2023) en een sociale hub in een opgeknapt textielfabriek (2024).

02. ReCycle je stad

04. Heerlen-Noord, goudmijn voor de radicale verbeelding

05. Wat is Hoppersgraaf, GMS?

06. Project I: Echos from the Mines

08. Project II: Bridge the Gap

10. Project III: Follow the Light

12. Aurora Challenge

14. Wat moet een burger met lauwwarm begrip?

16. Project IV: Van Aurora

20. Aurora Festival

22. Project V: De Nieuwe Oude Textielfabriek

04 Heerlen-Noord, goudmijn voor de radicale verbeelding

CASPER GELDERBLOM

Wethouder Wonen, Milieu & Circulariteit in Heerlen en promovendus politieke sociologie aan het European University Institute in Florence.

Radicale verbeelding is het vermogen om het heden niet te zien als stortplaats van een onoverkomelijk verleden, maar als nestplaats voor een wenkende toekomst.

Zeker in tijden van 'polycrisis', een kluwen van in elkaar grijpende mondiale crises, is dat vermogen precies wat we nodig hebben om ons te bevrijden van oude vormen en gedachten. Juist ook in onze directe omgeving. Want oplossingen voor groeiende ongelijkheid en de klimaatcrisis moeten gestalte krijgen in de wijken waar we wonen, werken en samenleven.

Als ik één plek moet aanwijzen waar grote behoefte bestaat aan zulke oplossingen, is het wel Heerlen-Noord. De polycrisis in dit gebied hangt samen met mondiale ontwikkelingen, maar is ook te herleiden tot de plaatsgebonden impact van een metaforische amputatie: de mijnsluitingen in de jaren 1960 en 70. Het verdwijnen van de

mijnbouw had een brute impact op het sociale weefsel van de samenleving. De bestaanszekerheid van vele inwoners kwam op de helling te staan, het veelal aan de mijnen gelieerde verenigingsleven stond onder druk. Dit leidde ook tot stedenbouwkundige fantoempijn. Het verdwijnen van de mijnzetels ontnam het gebied zowel de logica van haar opbouw en inrichting, als haar karakteristieke aangezicht.

Nu, decennia later, heeft Heerlen-Noord leren leven met de littekens en fantoempijn. Maar de uitdagingen blijven enorm. Armoedecijfers zijn er hoog, de levensverwachting is er laag. De verstening is op veel plekken groot, de zichtbaarheid van nabij natuurgroen gering. De toekomst moet dus teruggewonnen worden op een loodzwaar verleden. De vraag is nu: hoe maak je van een beschadigd ex-wingewest een bloeiend terugwingewest?

Dit vergt een radicale verbeelding. Als we Heerlen-Noord uitsluitend bezien vanuit een pijnlijk historisch perspectief, is het vrijwel onmogelijk een beloftevolle toekomst te ontwaren. Als we echter verbeelden hoe Heerlen-Noord eruit zou kunnen zien, ontdekken we op en rondom de plekken

waar ooit steenkool gewonnen werd, een goudmijn aan kansen. Méér dan het overgrote deel van Nederland kan Heerlen-Noord een sociaal-ecologische balans creëren tussen het gebruik van stedelijk wonen en de weldaad van onovertroffen natuur. Anderhalve kilometer ten noorden van het Maankwartier begint het prachtige groeuegebied, dat vanaf dit jaar voor het publiek toegankelijk is en deels omzoomd wordt door de karakteristieke mijnwerkerskoloniën. Een luttele kilometer verderop strekt de Brunsummerheide zich uit, via duizenden hectares unieke natuur tot voorbij de Duitse grens. Wie vanaf de Mijnsteenbergring naar het westen tuurt, kijkt in de richting van kasteeldorp Hoensbroek, stroomafwaarts gelegen in een beekdal dat binnen vier kilometer langs Kasteel Rivieren en Kasteel Terworm voert.

Een toekomst realiseren waarin Heerlen-Noord optimaal gebruik maakt van haar potentie, vergt een dynamiek die we nu op gang moeten brengen. Een opwaartse spiraal die mede dankzij het Nationaal Programma Heerlen-Noord al zichtbaar is, en in mijn ogen twee sporen volgt: die van identiteit en energie. Identiteit als bron van trots die tot positieve verandering

inspireert. De solidaire koepmentaliteit als leidraad bij sociale programma's om achterstanden weg te werken. De allure van Kasteel Hoensbroek en de kenmerkende architectuur van de mijnkoloniën als bakens door de tijd. Het tweede spoor is de energie die vrijkomt door de transitie. Klimaat-adaptieve vergroening kan de leefbaarheid voor iedereen zichtbaar verbeteren. Een versnelde verduurzaming van onze woningvoorraad levert letterlijk energie op. Met een onorthodoxe, sociaal rechtvaardige lokale energietransitie kan Heerlen-Noord een pioniersrol vervullen in de omwenteling naar een duurzame samenleving.

Ik ben ervan overtuigd dat het omzetten van deze radicale verbeelding naar betekenisvolle interventies een bijna speelse houding vereist. Dus wandel vastbesloten met een onbevangen blik door Heerlen-Noord. Je zult op schijnbaar willekeurige plekken de last van het verleden herkennen en in één vloeiende beweging aanknopingspunten vinden om de eigen identiteit in stelling te brengen en nieuwe energie los te maken. Onder de bestrating, om de radicale studenten van 1968 te parafaseren, wacht een rosarium. En in de voegen bloeien al bloemen.

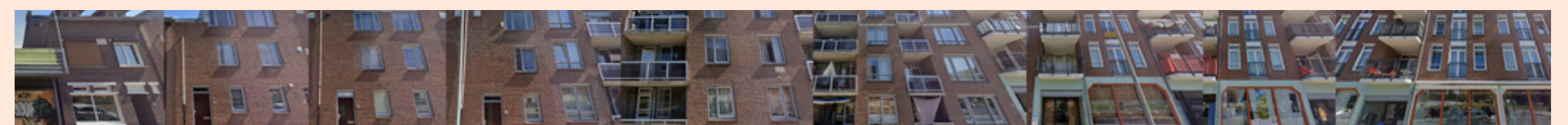

05 Wat is Hoppersgraaf, GMS?

WOOW

Bron: Rigo

PROJECT I

Echos from the Mines

Het project Echos from the Mines maakt het geheugen van de stad zichtbaar in de openbare ruimte.

Zo zijn in Hoppersgraaf de contouren van de plattegrond van het oude station tegenover het Maankwartier zichtbaar gemaakt met een kanariegeel raster. Dit vormt het startpunt voor een opwaardering van de stedelijke ruimte. Samen met bewoners kan het raster zich uitbreiden naar andere delen van Hoppersgraaf.

De kleur geel verwijst naar de mijngeschiedenis en de gele kanarie, die een belangrijke rol speelde in de veiligheidscontrole in de mijnschachten, waar de kompels aan het werk waren. Een kanarie reageert eerder dan een mens op ontsnapt gas; stopte het vogeltje met zingen, dan was dat voor de mijnwerkers het teken de mijn te verlaten.

Een belangrijk element in de opwaardering van Hoppersgraaf is het realiseren van een hoogwaardige groenvoorziening. Vanwege de dichte bebouwing heeft Hoppersgraaf veel last van hittestress, wat in de toekomst waarschijnlijk nog zal verergeren. Een deel van de oplossing vormen groene daken, veelal verborgen ruimte voor de bewoners.

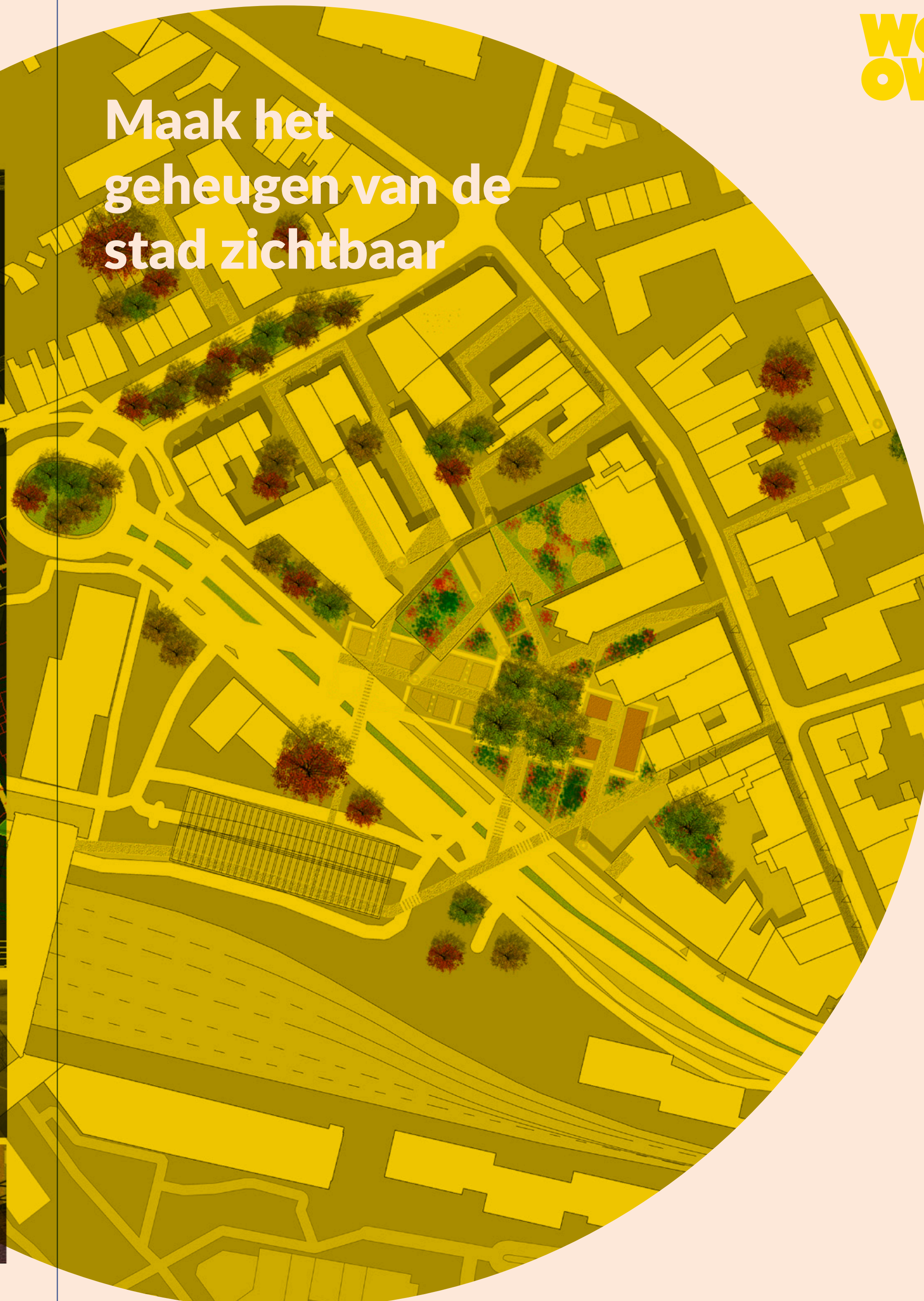
Bron: SURD

Francisco Molina
Twan Linders
Dominic Claessens
Sandro Ascolese
Ian Wolters
Max de Theije

Maak het geheugen van de stad zichtbaar

WOOW

PROJECT II

08

Bridge the Gap

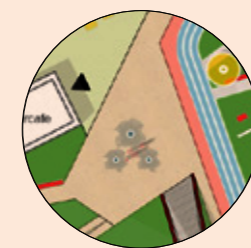

Een culturele verbinding tussen Heerlen-Zuid en Heerlen-Noord

Het project Bridge the Gap rust op drie pijlers. Centraal staat een algeheel groene insteek, om de toekomstige hittestress aan te pakken. In de wijk komen waterelementen en meer bomen – ook soorten die het hele jaar groen blijven.

Tweede aandachtspunt is een betere weerspiegeling van de diversiteit van bewoners in Hoppersgraaf, door meer multifunctioneel gebruik van het gebied en de aanwezige gebouwen. Zo wordt het beroepscollege Parkstad Limburg alleen overdag gebruikt voor onderwijs. Door het gebouw ook na vijf uur op te stellen voor Nederlandse lessen, computeropleidingen, workshops of bandrepetities, kan het een maatschappelijke en culturele functie in de wijk vervullen. Dit kweekt nieuwe interesses en hobby's, vergemakkelijkt sociale contacten en vergroot het zelfvertrouwen van de wijkbewoners. De derde pijler leverde de titel voor het project Bridge the Gap. Om de matige verbinding tussen Heerlen-Centrum en Heerlen-Noord te verbeteren, is een (tijdelijke) brug voorzien tussen de noordelijke ingang van het Maankwartier en het Lange Janpark. Deze fungeert als veilige verbinding tussen Hoppersgraaf en het centrum van de stad, en is een blikvanger voor bewoners en bezoekers van Heerlen. Rondom de brug vinden culturele en sociale activiteiten plaats.

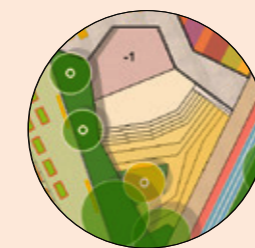
Shadan Sharafifar
Hamoud Alabas
Suzan al Alaf
Jord Reijven
Tim de Wit
Hamze Houjeiri

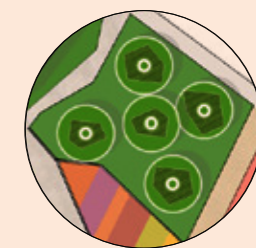
plein met waterfonteinen

stedelijk tuinieren (gemeenschapsproject) parkeerplaats festivalterrein stapelbare zitkisten

ontmoetingstheater multifunctionele ruimte

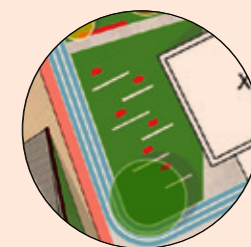
houten platformen met bomen

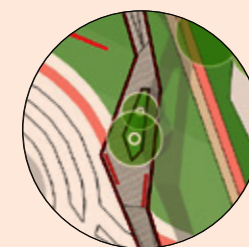
tenten, verzonken en verhoogde ruimtes rode elementen van gerecycleerde kunststoffen

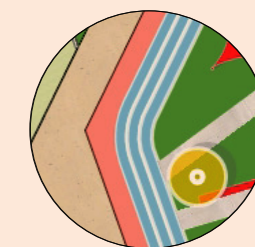
verzonken regenwaterafvoer om grondwaterpeil op te vullen

graffitimuren en -zittingen

verbindende brug met activiteiten

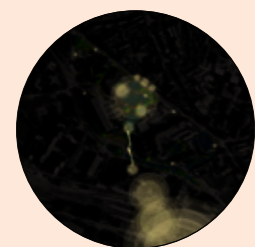
400 m atletiekbaan

boomgaard productieve tuin

vergroende achtertuinen groene eilanden

nachtelijk lichtprogramma

Bron: SURD

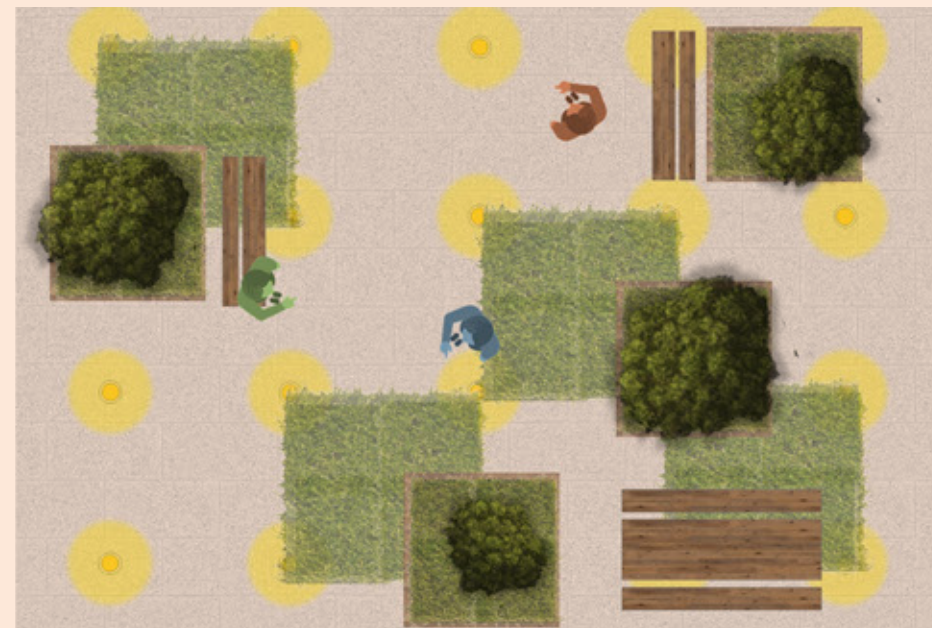

PROJECT III 10 Follow the Light

De Kempkensweg in Hoppersgraaf is een bijzondere plek in Heerlen. Recht tegenover Moskee Nour was hier tot voor enkele jaren homocafé Splash te vinden. Vanwege corona moest deze horecagelegenheid echter sluiten.

Daan Hamers
Arjen Hoste
Fleur Reneerkens
Chene van Erven
Michele Paloni

Het is een stenig gebied met trottoirs, veel metselwerk en hekken. De parkeerplaats van Moskee Nour is afgesloten en het binnenterrein van de Auroraflat erachter is van deze kant niet toegankelijk voor bewoners en bezoekers. Dat staat in zekere zin haaks op de pluriforme geschiedenis van het gebied.

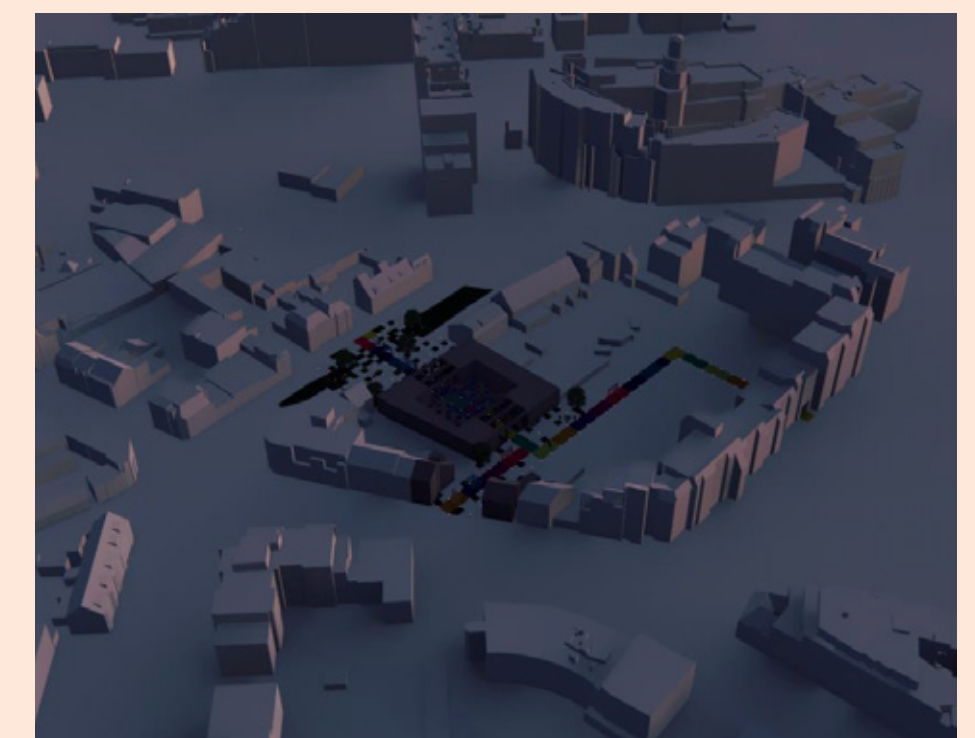
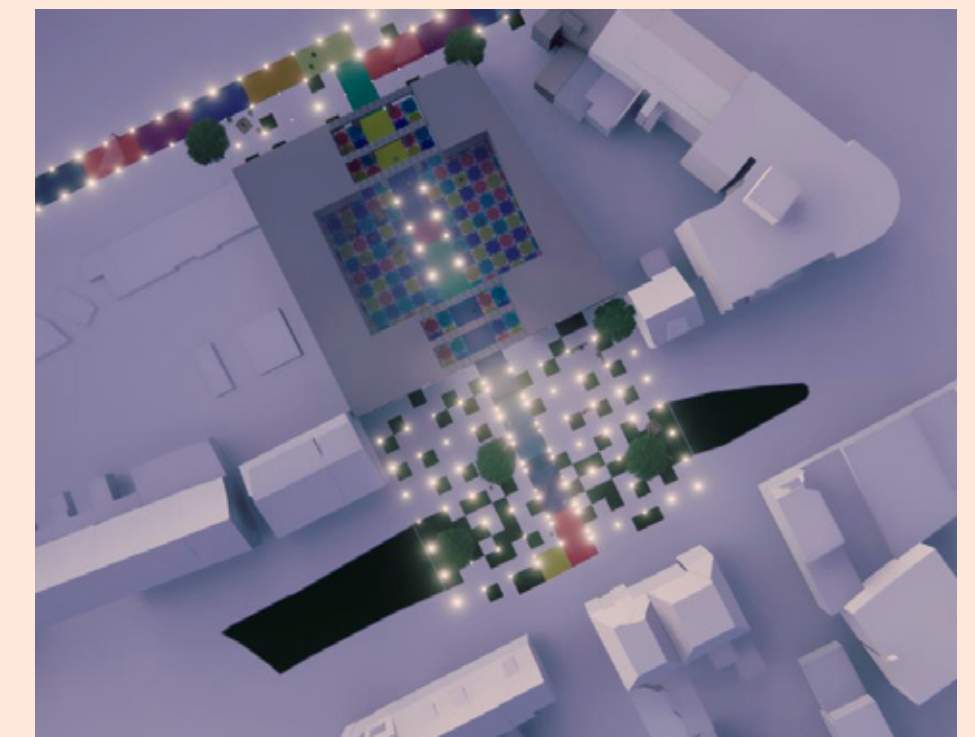
Het plan Follow the Light vormt een pleidooi voor inclusie en openheid. Allereerst door de presentatie van een nieuwe visie voor het gebied, waarbij het Lange Jan-park wordt verbonden met de Auroraflat. Dit gebeurt via een voetgangersroute die zowel vanuit het park als vanaf de Kempkensweg toegankelijk is.

Het tweede deel is een schetsontwerp van een nieuw gebouw voor moskee Nour. Het ontwerp 'volgt het licht', door een lichtrooster van oplichtende tegels en lichtjes geplaatst in vierkanten, aangevuld met verplaatsbaar meubilair. De ruimte is multifunctioneel te gebruiken, bijvoorbeeld als ontmoetingsplek, gebedsruimte of voor een grote, gedeelde maaltijd.

Bron: SURD

Pleidooi voor openheid en inclusie

12 Aurora Challenge

Als vervolg op de ReCycle 2021 designweek die in november plaatsvond, gaat de Aurora Challenge aan de slag met de herinrichting van het binnenterrein van de Auroraflat.

De Auroraflat ligt aan noordzijde van Heerlen-Centrum nabij het Maankwartier, in het overgangsbied tussen centrum en de woonbuurten van de wijk GMS, en omvat 228 sociale huurappartementen. Het flatcomplex is eigendom van woningcorporatie Wonen Limburg.

Typisch voor de Auroraflat is de diversiteit van de bewoners. Er wonen mensen met allerlei achtergronden. De prijs-kwaliteitverhouding en de ligging in het stedelijk hart van Parkstad maakt het een aantrekkelijke plek om te wonen. Tegelijkertijd behoort een deel van de bewoners tot een financieel, sociaal en/of fysiek kwetsbare groep. Al jaren zijn er ook zorgen over de leefbaarheid in en rond het flatcomplex.

Verduurzaming openbare ruimte
Als vervolg hierop gaat de Aurora Challenge aan de slag met de herinrichting van het binnenterrein van de Auroraflat. De bewoners en coöperatie Wonen Limburg willen het binnenterrein, nu enkel in gebruik als parkeerplaats, omtoveren in een groene en sociale ruimte, waar mensen prettig kunnen verblijven, elkaar ontmoeten en activiteiten kunnen organiseren en waar kinderen kunnen spelen. In de Aurora Challenge gaat het bovenal om luisteren, luisteren en nog eens luisteren. Op drie momenten werd in 2022 de dialoog met bewoners gezocht: in een 'pizzasessie' om kennis te maken en ideeën uit te wisselen, in sessies met diverse leeftijdsgroepen zoals kinderen, alleenstaande ouders en migranten, en in 'walk & talk'-sessies, wandelingen op de binnenplaats en door straten rondom de Auroraflat.

Nature Based & Circulair Placemaking

14 Wat moet een burger met lauwwarm begrip?

Interviewer

Goedenavond dames en heren. Hier bij me zit Johan van de Beek. Hij is journalist bij dagblad *De Limburger* en schreef onder andere over de participatiesamenleving en burgerkracht. We kennen elkaar al heel lang. Een paar weken geleden hebben we Johan ter gelegenheid van deze avond gevraagd iets te schrijven over zijn ervaringen als het gaat om burgers en overheid. Hij stemde toe en stuurde me kort daarna al de titel van zijn bijdrage. Johan, ik heb het hier op een briefje staan, omdat ik het anders vergeet. Quadruple Helix. Ik zal het even spellen. Q-U-A-D-R-U-P-L-E H-E-L-I-X. Dat klinkt heel ernstig. Wat is het?

Johan

Ja, het klinkt als een vreselijke ziekte. Of een nieuw virus. Maar het is nog erger. Ik hoorde de term voor het eerst toen ik in 2013, na de eerste troonrede van de huidige koning, een serie verhalen schreef over de zogeheten participatiesamenleving. Dat was ook een nieuw woord toen, participatiesamenleving.

De koning gebruikte de term maar liefst twee keer. Ik geef toe, hij had het acht keer over economie in die rede, maar toch. Participatiesamenleving werd zelfs het woord van het jaar. En twee jaar later, toen de wittebroodsweken voorbij waren, scoorde de term hoog bij een verkiezing van woorden die Nederlanders nooit meer wilden horen.

Interviewer

Maar Johan, wat heeft dat, ik pak mijn spiekbriefje er weer even bij, met die Quadruple Helix te maken?

Johan

Alles. Mij werd toen gevraagd verslag te doen van die omwenteling

in de geschiedenis. Dus ging ik in deze provincie naar uitlegavonden, ronde tafels en inspiratiebijeenkomsten. Jij was er ook bij. Ik sprak met actieve burgers. En ik interviewde Jim Diers, de schrijver van het boek *Neighbour Power*. Die kwam vanuit Seattle naar Nederland om zijn Amerikaanse ervaring met burgerkracht toe te lichten.

Op een van die middagen, het was ergens in Midden-Limburg, zaten we in een zaal met enkele tientallen burgers. Op het podium stonden wethouders, een burgemeester en wat adviseurs. Die gingen laten zien hoe het moest.

Interviewer

En toen kwam die Quadruple Helix.

Johan

'Eerst werden briefjes met nummers uitgedeeld, van 1 tot en met 6. Zo zou de zaal worden herverdeeld in tafels waar burgers met elkaar gingen brainstormen. Er waren ook gekleurde briefjes en flip-overs om de resultaten vast te leggen. En die zouden dan weer 'getrechterd' worden, zoals dat heet. Maar eerst kwam er een enthousiast verhaal vanaf het podium over de Quadruple Helix. Er waren ook lichtbeelden bij met veel pijlen, 'bullet points' en, meen ik me te herinneren, Venndiagrammen.

Interviewer

Ja, er staat me vaag iets van bij.

“Het was ook vaag. Het was Death by Powerpoint”

Johan

'Het was ook vaag. Het was Death by Powerpoint. Niemand snapte er iets van. Ik niet. Jij niet. De zaal niet. Die man op het podium stond enthousiast te zwaaien en spetterde door de microfoon over actoren, contextafhankelijke factoren, innovatieprocessen en handelingsperspectieven. Eerst veroorzaakte dat wat melige lacherigheid in de zaal. Maar het sloeg al snel om in milde irritatie.'

'Op een gegeven moment stond iemand op, een jonge burger, die vroeg of de man op het podium niet gewoon aan de slag kon gaan. Hij vroeg net niet, op zijn Jan Schaeffers, 'is dit beleid of is hierover nagedacht', maar het scheelde niet veel. De mensen met wie hij was gekomen, hadden namelijk duidelijke ideeën en plannen voor hun wijk.

Het podium was perplex. Er was een heel routeschema uitgetekend met precieze instructies voor iedereen. En nu was daar een burger die het beter meende te weten? Dat was het eerste moment dat ik zag wat er kan gebeuren als verantwoordelijkheid over de schutting wordt gegooid, maar de overheid de regie wil houden.

Interviewer

Maar er gebeurden toen toch ook heel goede dingen in Limburg en de rest van het land.

Johan

Ja, maar vanaf dat moment vroeg ik me steeds vaker of die spaarzame bloemen bloeiden dankzij of ondanks de Ridders van de Orde van de Quadruple Helix. Ik herinner me een lezing van Nol Reverda, ook hier nu in de zaal aanwezig, die een huiveringwekkend, waar-gebeurd verhaal aanhaalde over de

bewoners van de Gelderse dorpen Hoog- en Laag-Keppel. Daar pakten de elfhonderd inwoners zich samen en namen een voor een de lokale voorzieningen – school, zwembad, sporthal, sportvelden – over, daarmee plannen van de gemeente om die voorzieningen te sluiten, doorkruisend.

“Ze doen net alsof het dorp van hen is”

Irritatie van gemeentezijde over deze op volle toeren draaiende burgerkrachtmachine kwam tot uitdrukking in de verzuchting 'Ze doen net alsof het dorp van hen is'. Het was een tragikomisch spektakel, dat op een bijna surrealistische manier liet zien wat schurende logica's kunnen veroorzaken. Je hebt dus beleidsmakers die geen vertrouwen in de burgers durven te hebben en ook niet meebewegen. Ze houden vast aan eigen jargon, rituelen, werkwijzen en regeltjes, ook als die resultaten in de weg staan.

Interviewer

Dat klinkt wel erg hard.

Johan

Ik herinner me ook een bijeenkomst waar een mevrouw in een rolstoel naar voren reed, de microfoon pakte en op een rustige, maar indringende manier vertelde over de keukentafelgesprekken die ze had gehad en die haar haast tot wanhoop hadden gedreven.

Jim Diers had me nota bene gewaarschuwd voor de valkuilen. Ik heb het ook opgeschreven toen. Hier is het citaat: 'Zittende politici die duidelijk wordt gemaakt dat ze moeten accepteren dat ze dingen niet altijd beter weten en een rol

Door Johan van de Beek

moeten spelen die vooral ingetogen en ondersteunend moet zijn, worden vaak een stuk minder enthousiast. Die zien op zo'n weg namelijk te weinig plekken waar ze een koperen plaatje met hun naam erop kunnen schroeven.'

ting heen. Die mensen zijn kostbaar omdat ze zeldzaam zijn. Die lopen ook het grootste risico om ingekapseld te worden.

Interviewer

Ingekapseld. Wat bedoel je?

Johan

Ken je conference van Wim Sonneveld nog? De Jongens?

Interviewer

Waar wil je heen?

Johan

'Sonneveld heeft het over een dochter die thuiskomt met een jongen, Harrie. Een echte etter. Maar de vader is erachter gekomen dat verzet geen zin heeft. Dan zal zijn dochter zich nog meer aan dat stuk verdriet hechten. Dus begint de vader, heel link, Harrie te prijzen. Zo kun je ook succesvolle actieve burgers onschadelijk maken. Door ze te knuffelen.

Interviewer

Ik wil daar toch iets over zeggen ook in de gemeenschappen zelf. Diers heeft het over de 'wijkburgemeesters'. De (vaak zelfbenoemde) leiders en activisten die namens hele buurten zeggen te spreken, maar wier monden vaak groter zijn dan hun aanhang. Vaak is een dergelijke Grote Mond het enige contact dat een overheid heeft met 'de gemeenschap' en dat leidt vaak tot een scheef beeld van de burger. De interessantste mensen om naar te luisteren, zijn juist degenen die nooit hun mond open doen, en zich niet verdringen bij de interruptiemicrofoon.'

Ik heb een paar termen opgeschreven die op die avond keer op keer voorbijkwamen. Verbinding. Cohesie. Luisterend oor. Niemand gebruikte de term Quadruple Helix. Ik zat aan tafel bij een wethouder die zei: 'We moeten dit wel gaan waarmaken.' Tegen het einde van de avond vatte de wethouder van het stadsdeel waar ik woon het samen. De gemeente had een berg huiswerk gekregen, zei hij. En een waarschuwing: koppel terug. Na afloop kwam een beleidsmedewerker naar me toe. Die zei iets interessants: Misschien moeten we voortaan niet meer 'nee' zeggen tegen de burger, maar 'ja, tenzij'. Ik had het idee dat iedereen met een redelijk goed gevoel naar huis ging. Zo kan het dus ook, dacht ik.

Johan

Ja, ik begrijp wat je bedoelt. Hou in herinnering dat wat jij hebt meegemaakt een aftrap is. De wedstrijd moet nog beginnen.

En het is nog maar de vraag of die wordt uitgespeeld. Martin Luther King schreef lang geleden, in 1963, een brief toen hij in een gevangenis in Birmingham zat. Er komen twee zinnen in voor die ik nooit vergeten ben, omdat ik veel situaties ben tegen gekomen waarop ze van toepassing zijn.

“Lukewarm acceptance is much more bewildering than outright rejection”

Soms is begrip van mensen van goede wil frustrerender dan een compleet gebrek aan begrip van mensen die niet het beste met je voor hebben. Als je te maken hebt met iemand die echt een tegenstander is, heb je de keuze tussen terugtrekken of vechten. Maar wat moet je doen met lauwwarm begrip? Met iemand die tegen je zegt dat hij met je meevoelt, maar uiteindelijk niet beweegt? Dan kan leiden tot schizofrenie. Ik denk dat elke burger wel snapt dat bestuurders geen sinterklazen of kerstmannen zijn die wensenlijstjes in ontvangst nemen om die vervolgens in te willigen. Maar burgerkracht is ook geen noodventiel op een drukvat dat je af en toe opendraait om de spanning eraf te halen. Dan loop je het risico dat je na de rust niet meer met 22 spelers op het veld staat, maar nog maar met een handje vol.'

Interviewer

Dat schizofrene lijkt een beetje op ons, of niet? Hier aan deze tafel. Een persoon die zich ter gelegenheid van deze avond heeft opgesplitst in twee personages.

Johan

Ja. Jij bent de betere engel van mijn inborst. Altijd het halfvolle glas. Mijn glas is half leeg. Ik geloof in burgerkracht. Ik geloof in zo-gehete doe-democratie. Maar ik geloof ook dat autoriteiten, alle autoriteiten, hun eigen tegenspraak moeten organiseren zonder daar de regie over te willen voeren. Zo'n avond als deze dus. Ik had ooit een collega die over Fidel Castro schreef: 'Omgeven door mooi- en

meepraters werd de commandante en Jefe de echo van zijn eigen retoriek'. Dat was vele jaren voordat in Nederland Willeke Slingerland de term netwerkcorruptie bedacht. Dat heeft niets met geld onder de tafel schuiven te maken, maar met mensen die omringd zijn door andere mensen met wie ze prettig samenwerken en die elkaar voortdurend bevestigen in het idee dat ze voortreffelijk werk doen in het algemeen belang. Ze hebben verder niemand nodig, zeker niet mensen die buiten de denkkaders van hun groep vallen. En al helemaal geen eigenwijze of lastige burger.

“Ze hebben verder niemand nodig, zeker niet mensen die buiten de denkkaders van hun groep vallen”

Interviewer

Ik herinner me nu het motto dat in Peel en Maas werd gehanteerd voor de samenwerking tussen overheid en burger. Misschien is dat een mooie afsluiter. Als je het goed vindt, lees ik het hier voor. Het is een citaat van de Franse piloot en schrijver van *Le Petit Prince*, Antoine de Saint-Exupéry. Hier is ie: 'Wanneer je een schip wilt bouwen/breng de mensen dan niet bijeen om hout te sjouwen/of het werk voor te bereiden/draag hen geen taken op en deel geen plannen mee/maar leer hen eerst verlangen naar de eindeloze zee.'

Ook namens Johan, dank voor uw aandacht.

Voor Debatcentrum Sphinx interviewde Johan van de Beek op 7 februari zichzelf tijdens een bijeenkomst in De Muziekgieterij in Maastricht over burgerkracht en de noodzaak om tegenspraak te organiseren. Tijdens deze dialoog speelde hij de rollen van de optimistische Interviewer (glas half vol) en de sceptische Johan (glas half leeg). Johan droeg een hoedje met een perskaart. Hij zette dat af als hij de interviewer speelde.

Foto: Moos Peters

PROJECT IV Van Aurora

Het project Van Aurora omvat een ontwerp voor het binnenterrein van de Auroraflat en kiest daarbij voor 'nature based & circulair placemaking'. Deze benadering is gericht op de behoeften én het potentieel van de bewoners.

Poorya Eghtesadi
Niklas Michels
Sepideh Zareei

Zij zijn actief in het voortraject en het ontwerp, maar straks ook in de uitvoering en het beheer. Het binnenplein wordt niet alleen een plek van ontmoetingen en activiteiten, maar ook van klimaatadaptatie (vergroening, beperken van hittestress, wateropvang, enzovoort) en hergebruik van lokaal beschikbare materialen (circulair materiaalgebruik).

De inspiratie voor het ontwerp van de steigers is afkomstig uit een oude Aziatische traditie die onder andere veel in Hongkong wordt gebruikt. Touwverbindingen zorgen in combinatie met vormvaste driehoeken voor een stabiele constructie die vaak jaren meegaat. Bamboe is een nog weinig gebruikt, duurzaam materiaal dat zich leent voor allerlei toepassingen: als afwerking, meubilair en decoratie. De stengels groeien snel (zo'n 90 cm per dag) en er bestaan circa vijftig soorten bamboe die geschikt zijn voor de bouw. Een bijzondere kwaliteit is dat het gewas CO₂ opslaat en zuurstof afgeeft. Bij een juiste behandeling heeft bamboe als constructiemateriaal in potentie een levensduur van 20 tot 30 jaar in een buitenklimaat. Het heeft daardoor een hoge circulariteit en zou wel eens een belangrijke rol kunnen spelen in het bouwen in de toekomst.

Bron: SURD

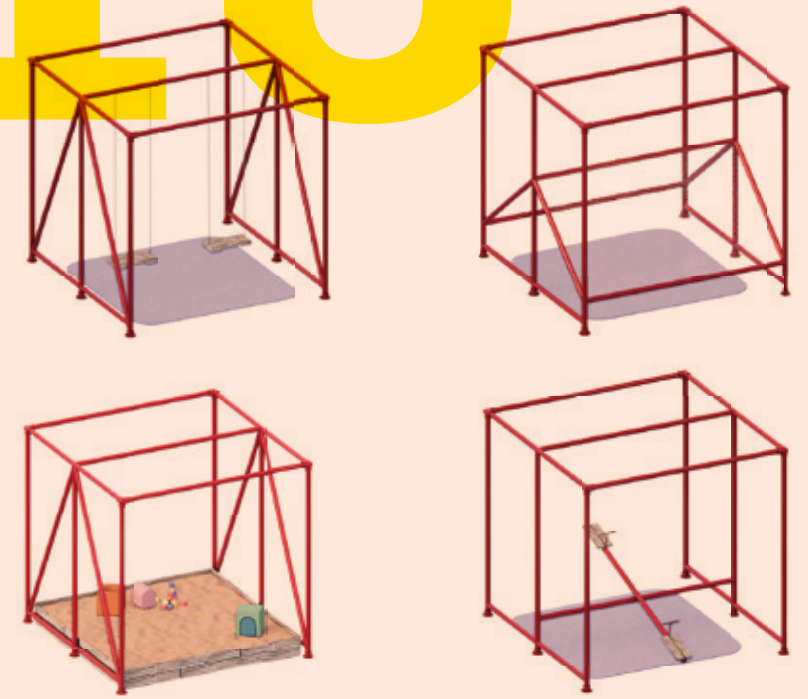
From Aurora with Love

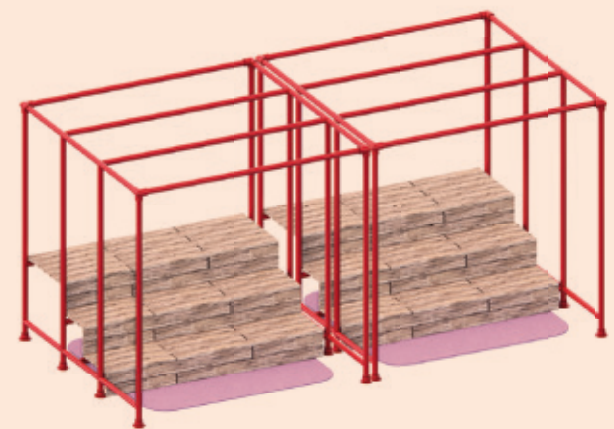

18

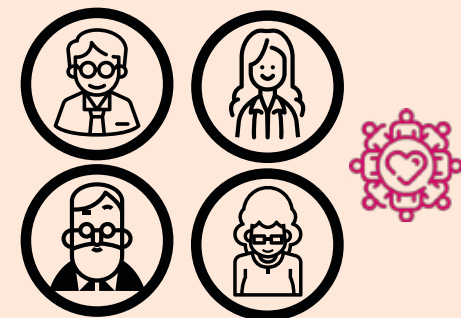
3-6 jaar
6-12 jaar

12-18 jaar

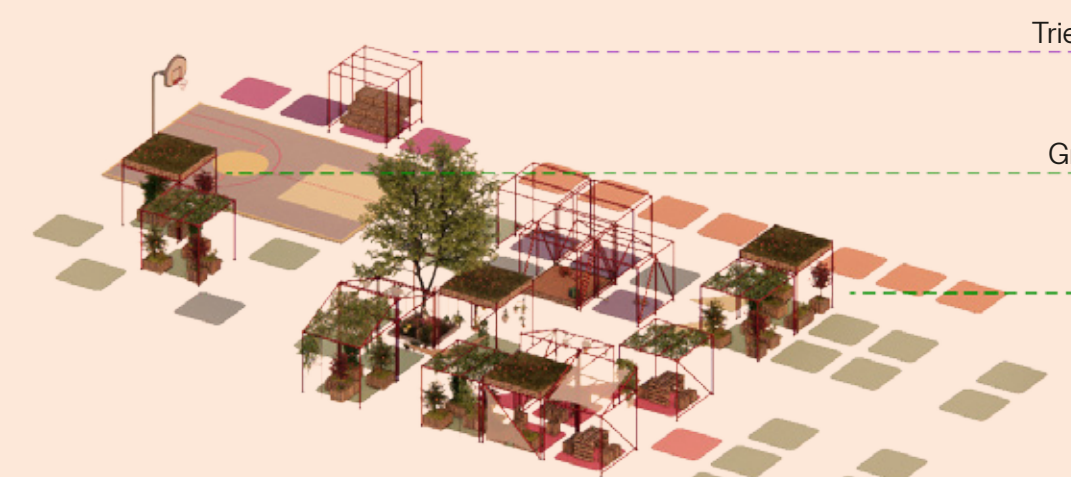
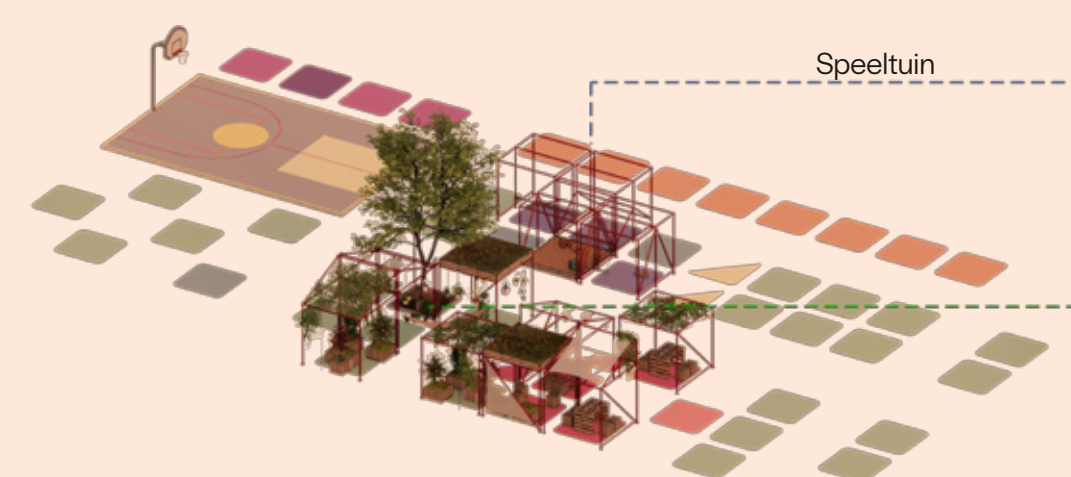
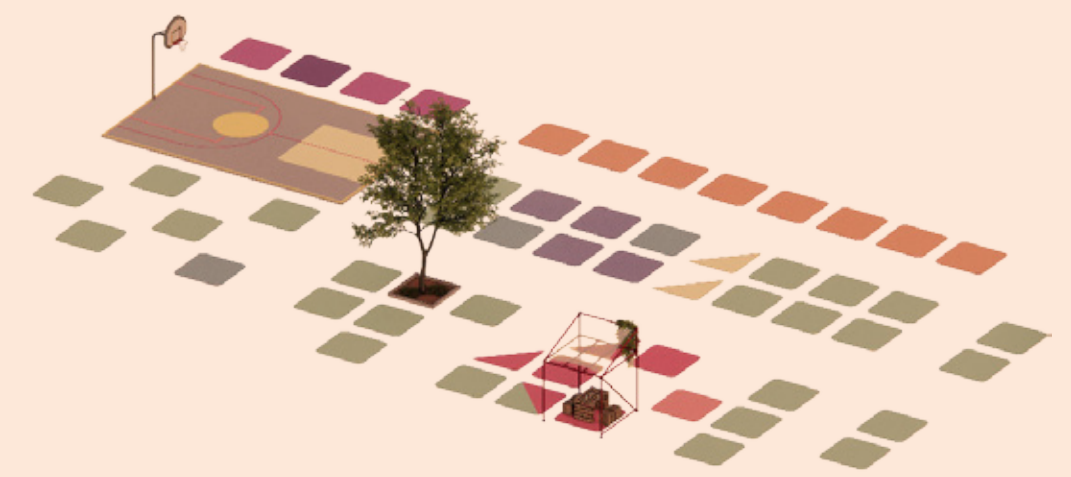
18-40 jaar
40-65 jaar
+65 jaar

Scaffolding Catalogue
wonen limburg City Deal
ZU Yuverta VISTA

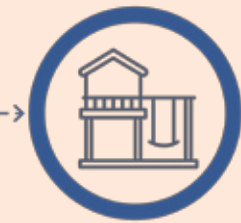
Courtyard Development Stages
wonen limburg City Deal
ZU Yuverta VISTA

Aurora Community

Speeltuin

Groen

Triebune

Groen

Fietsenrek

20 Aurora Festival

Op zaterdag 4 juni 2022 was het zover: de grootste 'community art mural' van Europa (18.000 m²), waaraan het Spaanse kunstenaarscollectief Boa Mistura met de bewoners en stichting Street Art twee jaar gewerkt had, werd feestelijk 'geopenbaard'. Tijdens het festival werden ook de resultaten van de Aurora Challenge gepresenteerd door Nurhan Abujidi, ZUYD-studenten en corporatie Wonen Limburg.

Foto links: Philip Driessen

22

De voormalige textielfabriek aan de Heerlense Sittarderweg is ooit gebouwd door Textielindustrie Mijnstreek. Na een aantal jaren leegstand doet het pand, omgedoopt tot 'De nieuwe oude textielfabriek', tegenwoordig dienst als vintagewinkel.

Bij de voorgenomen renovatie van het complex (zie artist impressie hiernaast) kiest architect Noa Knops voor een lichte uitstraling, openheid, ritmiek, herkenning en ontmoeting. Met een mix van appartementen voor starters en ouderen, een 'plint' met ruimtes voor sociale ondernemers en organisaties op de begane grond, en een ruimte voor sociale activiteiten op de eerste verdieping. Zo wordt een flexibel en gemengd (woon-) complex gefaciliteerd. De 'sociale hub' in combinatie met de erboven gelegen appartementen zorgt voor

ontmoetingen tussen generaties. Door de robuuste uitstraling en hoogte is 'De Nieuwe Oude Textielfabriek' een blikvanger in de wijk. Je ziet hem al vanuit het Lange Jan park: een groenstrook tussen park en pand creëert een verbinding, waardoor mensen straks de binnentuin van het complex kunnen bezoeken. Noa Knops beoogt met haar ontwerp bij te dragen aan de leefbaarheid in de wijk.

Bron: SURD

PROJECT V

De nieuwe oude textielfabriek

Noa Knops

WOOW

Studenten projecten I-V

Meer dan 300 studenten namen via het ULL Heerlen deel aan het ontwikkelen van ideeën voor diverse locaties in

Heerlen-Noord. De foto's op deze pagina tonen studenten van Zuyd en internationale partner universiteiten die

meewerkten aan de in dit katern gepresenteerde projecten.

Francisco Molina

Twan Linders

Dominic Claassens

Sandro Ascolese

Ian Wolters

Max de Theije

Daan Hamers

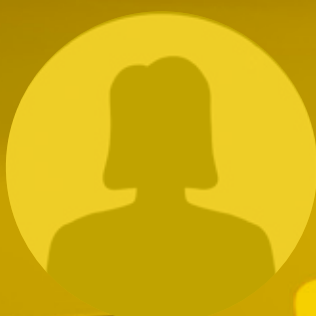
Arjen Hoste

Fleur Reneerkens

Chene van Erven

Michele Paloni

Niklas Michels

Poorya Eghtesadi

Stan Solberg

Rick Schubert

Sabine van Beurden

Judy Janssen

Sepideh Zareei

Adrian May

Parisa Ghanbarifard

Niraj Babu Shrestha

Haifa Saleh

Wisam Murad

Kjell Ploumen

Redouan Oudahab

Fuad Altashi

Soma Sharaf

Job Bruls

Noa Knops